

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Budżet osobisty

Wersja uzupełniona po konsultacjach środowiskowych
realizowanych w okresie lipiec-grudzień 2021

Sławomir Besowski, Zbigniew Głąb, Magdalena Kocejko, Łukasz
Orylski, Anna Warchlewska

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Niniejsze opracowanie dedykujemy nieodżałowanej pamięci Sławkowi Besowskiemu, współtwórcy tego opracowania, wizjonerowi i nieustępliwemu rzecznikowi zagwarantowania osobom niepełnosprawnym niezależnego życia, w szczególności z wykorzystaniem budżetu osobistego. Dziękujemy!

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Opracowanie zostało przygotowane w ramach projektu:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” we współpracy dwóch partnerów ww. projektu: Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną oraz Fundacji im. Królowej Polski św. Jadwigi.

Współpraca i koordynacja:

Tomasz Mika (FKPŚJ), Adam Zawisny (PSONI)

Informacje o projekcie: www.wlaczemiespoleczne.pl

Numer projektu: POWR.02.06.00-00-0064/19

Projekt realizowany w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Oś Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	8
1. Wprowadzenie	12
2. Grupa docelowa	15
3. Źródła finansowania.....	18
3.1. Elementy BO w dotychczasowym finansowaniu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w Polsce	18
3.2. Określenie możliwych źródeł finansowania	21
3.3. Mechanizmy finansowania budżetu osobistego	23
4. Procedury kwalifikacyjne i proces przyznania budżetu osobistego	24
4.1. Procedura kwalifikacyjna – schemat.....	25
4.2. Ankieta kwalifikująca do procedury ubiegania się o przyznanie BO.....	31
4.3. Okres, na jaki przyznany jest BO	31
4.4. Przedłużanie BO	31
5. Katalog elementów wsparcia	32
5.1. Katalog elementów podstawowych.....	32
5.1.1. Asystencja osobista	32
5.1.2. Sprzęt i technologie asystujące, mobilność indywidualna.....	33
5.1.3. Wsparcie rówieśnicze osób w podobnej sytuacji (tzw. <i>peer counseling</i>).....	33
5.1.4. Mieszkalnictwo	34
5.2. Finansowanie innych rodzajów wsparcia	36
6. Plan wsparcia i procedury pozwalające określić wysokość BO	37

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

6.1. Założenia	37
6.2. Kwestionariusz planu wsparcia	38
6.3. Wytyczne dla zespołu BO	40
6.4. Mechanizm wsparcia w procesie ubiegania się o BO – centralna infolinia	43
7. Zarządzanie budżetem osobistym	44
7.1. Formy płatności	44
7.1.1. Płatność bezpośrednia	44
7.1.2. Płatność pośrednia	45
7.2. Raportowanie i rozliczanie budżetu osobistego	46
7.3. Możliwość łączenia BO z innymi środkami	47
8. Szkolenie dla użytkownika BO	49
9. Zadania personelu pierwszej linii oraz jego szkolenie	51
9.1. Zadania personelu pierwszej linii	51
9.2. Ramowy program szkolenia	51
10. Centralna baza ekspertów	53
11. Wymagania dla podmiotów będących w procesie obsługi BO	54
11.1. Powiatowe centra pomocy rodzinie	54
11.1.1. Obowiązki	54
11.1.2. Finansowanie	54
11.2. Podmiot wspierający kwalifikację do BO	54
11.2.1. Warunki	54
11.2.2. Obowiązki	55
11.2.3. Finansowanie	55

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

11.3. Podmiot wspierający użytkownika BO – operator płatności	55
11.3.1. Warunki	55
11.3.2. Obowiązki	56
11.3.3. Finansowanie	56
12. Mechanizmy ewaluacji	57
12.1. Kompleksowa ewaluacja instrumentu	57
12.2. Ewaluacja na poziomie jednostkowym	59
13. Mapa drogowa wdrażania budżetu osobistego	61
14. Wytyczne do testowania w ramach projektu.....	66
15. Podsumowanie	68
Najczęściej zadawane pytania i odpowiedzi (FAQ)	69
Co to jest budżet osobisty?	69
Dlaczego warto mieć własny budżet osobisty?	70
Czy otrzymanie budżetu osobistego wiąże się z utratą innych świadczeń?	70
Czym różnią się płatności bezpośrednie od płatności pośrednich?	70
Kto może wystąpić o budżet osobisty?	71
Co musi zrobić osoba z niepełnosprawnością, by aplikować o budżet osobisty?	71
Kto decyduje o tym, co się znajduje w budżecie osobistym?	71
Co może być sfinansowane z budżetu osobistego?.....	72
Czy trzeba mieć ważny dokument stwierdzający niepełnosprawność, by aplikować o budżet osobisty?.....	72
Jak się przygotować do wizyty zespołu ds. budżetu osobistego?	73
Kto może udzielić wsparcia w przygotowaniu wniosku o budżet osobisty?	74

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Kto może udzielić wsparcia w zarządzaniu budżetem osobistym?	74
Jak należy rozliczać budżet osobisty?.....	75
Czy można przenosić kwoty z budżetu osobistego pomiędzy miesiącami rozliczeniowymi?	76
Jakie są konsekwencje braku rozliczenia budżetu osobistego w wyznaczonych terminach?	76
Czy osoba z niepełnosprawnością intelektualną może otrzymać budżet osobisty?	76
Słownik, wykaz skrótów	78
Załączniki	81
Załącznik 1. Wniosek o przyznanie budżetu osobistego i Ankieta kwalifikacyjna	81
1.1.1. Dane podstawowe	82
1.1.2. Ankieta osobowa	83
1.1.3. Preferowany sposób zarządzania budżetem osobistym. Prosimy o zaznaczenie właściwej odpowiedzi.	93
1.1.4. Informacje dodatkowe	94
1.1.5. Informacja o załącznikach	95
Załącznik 2. Formularz rozliczenia	96

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Słowo wstępne

Każda osoba z niepełnosprawnością ma prawo do niezależnego życia, dostępu do wsparcia oraz realizacji wszystkich wolności i praw człowieka. Utrwalone stereotypy na temat niepełnosprawności, istniejące rozwiązania prawne w zakresie opieki instytucjonalnej, praktyki pozbawiania zdolności do czynności prawnych osób z niepełnosprawnościami, brak wsparcia ich rodziców, brak obowiązku zapewnienia komunikacji dla osób niekomunikujących się werbalnie, a przede wszystkim brak rozwiązań systemowych w zakresie asystencji osobistej i mechanizmów samostanowienia o wsparciu i zarządzania nim skutkują wykluczeniem społecznym osób z niepełnosprawnościami.

Instrument pt. „Budżet osobisty” jest jedną z 8 propozycji zapewniających pełne i skuteczne włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, przygotowanych w ramach projektu: „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” (numer projektu: POWR.02.06.00-00-0064/19).

Projekt realizowany jest w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Oś Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 przez:

- Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (lider projektu),
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Fundację im. Królowej Polski św. Jadwigi,
- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną.

Najważniejszym celem projektu jest wypracowanie nowych lub modyfikacja istniejących form wsparcia osób z niepełnosprawnościami zapewniających możliwość korzystania każdej osobie z

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

niepełnosprawnością z wolności i praw człowieka na zasadzie równości z innymi.

Niniejsza propozycja instrumentu pt. „Budżet osobisty” jest odpowiedzią na potrzeby osób z niepełnosprawnościami zidentyfikowane podczas diagnoz środowiskowych realizowanych w latach 2020 i 2021 oraz na podstawie dotychczas opracowanych raportów, przeprowadzonych analiz, wyników i efektów projektów realizowanych w tym obszarze. W ramach przeprowadzonej analizy obecnego systemu wsparcia oraz prac zespołów eksperckich Partnerzy przygotowali propozycję rozwiązań gwarantujących realizację osobom z niepełnosprawnościami prawa do niezależnego życia.

Niniejszy instrument jest elementem pakietu rozwiązań, które tworzą spójną całość, są komplementarne i nawzajem się uzupełniają. Są to następujące propozycje, które powstały w ramach projektu:

- Standard usługi asystencji osobistej osoby z niepełnosprawnością
- Standardy funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej,
- Asysta prawna jako element systemu wsparcia korzystania ze zdolności do czynności prawnych,
- Fundusze powiernicze,
- System wsparcia osób o specjalnych potrzebach w komunikowaniu się wymagających wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC – komunikacja wspomagająca i alternatywna),
- Mobilny doradca włączenia społecznego,
- Wsparcie zamiast opieki – poszerzone wsparcie wytchnieniowe,
- Budżet osobisty.

Punktem wyjścia, a zarazem tłem wszystkich propozycji wyżej wskazanych instrumentów są Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.; dalej też: Konwencja) oraz stanowiska Komitetu ds. praw osób z niepełnosprawnościami (dalej też: Komitet). Najistotniejsze w pracy zespołów eksperckich było poszukiwanie takich rozwiązań, które są

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zgodne z Konwencją i faktycznie przyczyniają się do możliwości prowadzenia niezależnego życia przez osoby z różnymi niepełnosprawnościami, bez względu na stopień i rodzaj niepełnosprawności.

Analiza niniejszego opracowania powinna zostać poprzedzona kilkoma uwagami.

1. Instrument pt. „Budżet osobisty” ma charakter propozycji i jego ostateczny kształt zostanie opracowany po przeprowadzonych konsultacjach i rocznym pilotażu (patrz poniżej). Instrumenty wypracowane w projekcie zawierają rekomendacje i uzasadnienia niezbędnych zmian prawnych w celu wdrożenia konkretnych rozwiązań, ale nie są projektami aktów prawnych, których opracowanie zostało przewidziane na 2023 rok.
2. Opisy instrumentów wypracowanych w projekcie różnią się zarówno co do poziomu swojej szczegółowości, jak i co do zakresu. Wynika to przede wszystkim z różnorodności otoczenia prawnego konkretnych propozycji oraz ich charakteru. Niektóre prezentowane rozwiązania są zupełnie nieznanymi obecnemu systemowi wsparcia (np. asysta prawna), będą wymagały głębokiej jego reformy, a ich opis jest uszczegółowioną rekomendacją możliwych kierunków rozwiązań. Inne instrumenty są modyfikacją istniejących form wsparcia i z tego powodu możliwe było zaproponowanie konkretnych i szczegółowych rozwiązań.
3. W ramach konsultacji środowiskowych wypracowanych propozycji zostały przeprowadzone warsztaty konsultacyjne, wywiady grupowe, wywiady indywidualne oraz zebrano opinie nt. poszczególnych instrumentów poprzez specjalną stronę konsultacyjną (wlaczeniespoleczne.pl). Zebrane głosy i stanowiska posłużyły do uzupełnienia i modyfikacji przedstawionych propozycji.
Czas trwania: październik 2021 – styczeń 2022.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4. Instrumenty wypracowane w projekcie zostaną poddane pilotażowi w celu przetestowania przyjętych rozwiązań. Będzie on obejmował wybrane ich elementy, możliwe do testowania w ramach obowiązującego porządku prawnego, czyli bez zmian prawnych niemożliwych do przeprowadzenia w ramach rocznego okresu pilotażu.

Czas trwania: luty 2022 – styczeń 2023.

5. Efektem pilotażu będzie modyfikacja propozycji instrumentów.
- Czas trwania: luty 2023 – kwiecień 2023.

6. Zmodyfikowane instrumenty zostaną skierowane do ponownych konsultacji środowiskowych w celu uzyskania rozwiązań najbardziej adekwatnych do potrzeb.

Czas trwania: maj – lipiec 2023.

7. Wypracowanie ostatecznego kształtu projektów rozwiązań prawnych obejmie opracowanie projektów aktów normatywnych i upowszechnianie efektów projektu.

Czas trwania: sierpień – grudzień 2023.

Wszystkie planowane w projekcie działania odbywają się z udziałem osób z niepełnosprawnościami, w konsultacji z całym środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, z poszanowaniem zasady „nic o nas bez nas”.

Informacje o projekcie: www.wlaczeniespoleczne.pl.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

1. Wprowadzenie

Budżet osobisty (BO) to termin określający sumę środków – zindywidualizowanych funduszy przydzielanych osobie z niepełnosprawnością mających zapewnić jej odpowiednią opiekę lub adekwatne wsparcie zgodnie z potrzebami określonymi w planie wsparcia. Celem BO jest zapewnienie odpowiedniego zaspokojenia potrzeb osób z niepełnosprawnościami (również osób starszych), a także osób bezpośrednio ich wspierających.

W swoim założeniu budżet osobisty jest instrumentem spełniającym założenia Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, zwłaszcza w zakresie art. 19 „Prowadzenie życia samodzielnie i przy włączeniu w społeczeństwo”. Zgodność z art. 19 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zapewnia oparcie BO na dwóch filarach. Pierwszym z nich jest podejście skoncentrowane na osobie (ang. *person centered approach*), które wiąże się z analizą jej potrzeb (ze szczególnym podkreśleniem autoanalizy). Drugim jest zapewnienie danej osobie możliwie najpełniejszej decyzyjności operowania przyznanymi środkami i wyboru usług.

Dodatkową regułą jest zagwarantowanie odpowiedniej jakości życia użytkownikom BO, co wiąże się z koniecznością ustalenia minimalnych standardów usług.

Koncepcja BO funkcjonuje na świecie od lat 80. XX wieku (pierwsze formy wdrażania BO – Australia, 1988 rok). Wypracowana i rozwinięta została szczególnie w krajach anglosaskich (UK, USA, Kanada, Australia). BO stosowany jest również w Skandynawii, Holandii (od 1995 roku), Niemczech, Francji (tutaj w węższym rozumieniu – jako sposób

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

finansowania tylko asystencji osobistej) i Słowenii. Największe grupy użytkowników¹ BO znajdują się w Anglii i Holandii.

W Polsce takie rozwiązanie nie było do tej pory wprowadzane.

W niniejszym opracowaniu przedstawiona została koncepcja funkcjonowania BO w Polsce wraz z planem jego wdrożenia. Opracowanie obejmuje zarówno takie elementy, jak opis grupy docelowej i katalog wsparcia, jak i procedury kwalifikacyjne, sposób zarządzania i źródła finansowania. Opisany został także sposób przygotowania do realizacji budżetu – określone zostały ramy szkoleń pracowników pierwszej linii oraz sposób przygotowania samych osób z niepełnosprawnością do korzystania z instrumentu. Opracowanie uzupełnione zostało o załączniki o charakterze operacyjnym. W przyjętej formule jest ono jednocześnie propozycją modelu funkcjonowania BO w Polsce i praktycznym podręcznikiem wdrożenia instrumentu.

Przedstawiony w opracowaniu plan wdrożenia BO ma charakter etapowy. Oznacza to możliwość stopniowego wprowadzenia modelu w Polsce przy jednoczesnej świadomości, że pewne jego elementy (jak infrastruktura służąca do obsługi) powinny zostać zaimplementowane jednorazowo. Zaproponowane rozwiązania umożliwiają systemowe wprowadzenie instrumentu.

Wprowadzenie budżetu osobistego jako rozwiązania systemowego może budzić obawy związane ze skalą proponowanych zmian i wynikającymi z nich obciążeniami budżetu państwa. Warto jednak podkreślić, że – jak pokazują doświadczenia innych państw – liczba użytkowników usługi z uwagi na jej innowacyjny charakter jest w pierwszych latach niewielka. Rośnie stopniowo wraz z osadzaniem się instrumentu w systemie i zwiększaniem zaufania do takiej formy finansowania usług. Warto także

¹ W nomenklaturze anglosaskiej używany jest termin *personal budget user*. Obejmuje on zbiorczo dwie podstawowe grupy, które mogą otrzymywać BO: osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze. Jednocześnie termin ten podkreśla ważny aspekt, jakim jest samostanowienie jednostki. Dlatego w opracowaniu przyjęto określenie „użytkownik BO” („użytkownik”, a więc osoba operująca czymś i decydująca o podejmowanych działaniach).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

już na wstępie podkreślić, że chociaż rekomendowane jest wdrożenie instrumentu w proponowanym w opracowaniu kształcie, to należy zwrócić szczególną uwagę na usługę asystencji osobistej. Usługa ta nie powinna być finansowana w inny sposób, ponieważ tylko finansowanie jej w ramach budżetu osobistego zagwarantuje jej zgodność z art. 19 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i z Komentarzem generalnym nr 5. Wdrożenie rozwiązań opartych na budżecie osobistym w przypadku asystencji należy uznać za priorytetowe.

Proponowane rozwiązania wymagają przygotowania osobnej ustawy o BO regulującej zasady finansowania, uwarunkowania administracyjne, utrwalającej obowiązujący model BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

2. Grupa docelowa

Grupę docelową instrumentu wsparcia o nazwie „budżet osobisty” stanowić powinny osoby niepełnosprawne w rozumieniu Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, będące obywatelami polskimi lub posiadające prawo stałego pobytu na terytorium RP, które poddały się procedurom diagnozy indywidualnych potrzeb w zakresie budżetu osobistego oraz określenia wysokości tegoż budżetu, w odniesieniu do których ww. procedury wskazały na zasadność przyznania BO w określonej kwocie. Dostęp do budżetu osobistego nie może być uzależniony od następujących cech osoby wnioskującej o jego przyznanie:

- płeć,
- pochodzenie etniczne i narodowość,
- status społeczny i status na rynku pracy,
- stan cywilny, rodzinny oraz pozostawanie w faktycznym pożyciu,
- wysokość dochodu osoby wnioskującej, członków jej rodziny oraz osób prowadzących gospodarstwo domowe z osobą wnioskującą,
- możliwości udzielania wsparcia osobie wnioskującej w codziennym funkcjonowaniu przez członków rodziny i inne osoby,
- otrzymywanie i wysokość innych świadczeń społecznych w formie pieniężnej lub niepieniężnej (np. renta, zasiłki),
- wiek (z zastrzeżeniem możliwości ustanowienia górnej granicy wieku dla usług asystencji osobistej finansowanych z BO; jeden z 3 wariantów, opisanych szerzej w Standardzie Asystencji Osobistej Osoby z Niepełnosprawnością wskazuje, że decyzja o przyznaniu środków z BO na asystencję osobistą osoby z niepełnosprawnej musiałaby zapaść przed ukończeniem przez osobę wnioskującą 65. roku życia – w przypadku przyznania budżetu osobistego przed 65. rokiem życia może on być kontynuowany po przekroczeniu tego wieku – oraz z zastrzeżeniem wymogu zarządzania budżetami osobistymi osób niepełnoletnich przez osoby dorosłe, z uwzględnieniem preferencji, planów i konkretnego wieku osoby niepełnoletniej, która może wyrazić swoją wolę; dolną granicę

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

wiekową możliwości przyznania BO proponujemy ustanowić na poziomie ukończonego 1. roku życia, tj. na koniec okresu niemowlęstwa. Przyznanie BO osobie młodszej powinno być możliwe, o ile rodzice / opiekunowie prawni dziecka wykażą jego specyficzne potrzeby wynikające z ograniczenia sprawności organizmu),

- miejsce zamieszkania (z zastrzeżeniem, iż wysokość BO powinna być adekwatna do stawek rynkowych za produkty i usługi, które dany użytkownik może finansować z BO, a które obowiązują w miejscu zamieszkania tego użytkownika – możliwe jest ujednolicenie stawek na poziomie powiatowym – na przykład w relacji do średnich zarobków); skoro BO jest z założenia instrumentem wspomagającym niezależne życie osób z niepełnosprawnościami w lokalnej społeczności, należy wykluczyć możliwość finansowania z BO pobytu osoby niepełnosprawnej w całodobowych instytucjach opiekuńczych (np. DPS); mieszkańcy ww. instytucji muszą mieć jednak możliwość korzystania z BO w celu zaspokojenia innych potrzeb, na przykład usług asystencji osobistej i mobilności; proces przejścia użytkownika BO z opieki instytucjonalnej do wsparcia w lokalnej społeczności winien być jedną z przesłanek zwiększenia wysokości BO,
- inne elementy tożsamości lub sytuacji społecznej osoby wnioskującej, które mogą ją narazić na nierówne traktowanie,
- zdolność do czynności prawnych lub ograniczenie ww. zdolności zgodnie z obowiązującym prawem krajowym RP.

Warunkiem koniecznym przystąpienia do procedury w zakresie przyznania BO jest posiadanie przez osobę wnioskującą aktualnego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenia o niepełnosprawności (w wypadku dzieci do 16. roku życia) wydanego zgodnie z prawem krajowym RP. Ten warunek umożliwia wprowadzenie BO do systemu w jego obecnym i w przyszłym kształcie, w którym system orzekania winien być zgodny z Konwencją.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Niezależnie od określonej powyżej dostępności formalnej BO oraz procedur jego przyznawania należy zapewnić faktyczną dostępność tych procedur dla na przykład użytkowników korzystających z alternatywnych i wspomagających metod komunikowania się, użytkowników polskiego języka migowego (PJM), a także osób, dla których pierwszym językiem fonicznym jest język inny niż polski (np. kaszubski, ukraiński, niemiecki). Wszystkie informacje powinny być dostępne w ETR.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Źródła finansowania

3.1. Elementy BO w dotychczasowym finansowaniu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w Polsce

Jak opisano w opracowaniu dotyczącym możliwości umiejscowienia asystencji osobistej w polskim systemie prawnym², można uznać, że pewne elementy budżetu osobistego wystąpiły już w latach 90. XX w. w systemie finansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Model ten utrzymuje się w tym zakresie do dzisiaj, a źródłem finansowania dla tego rodzaju zaopatrzenia jest obecnie Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ).

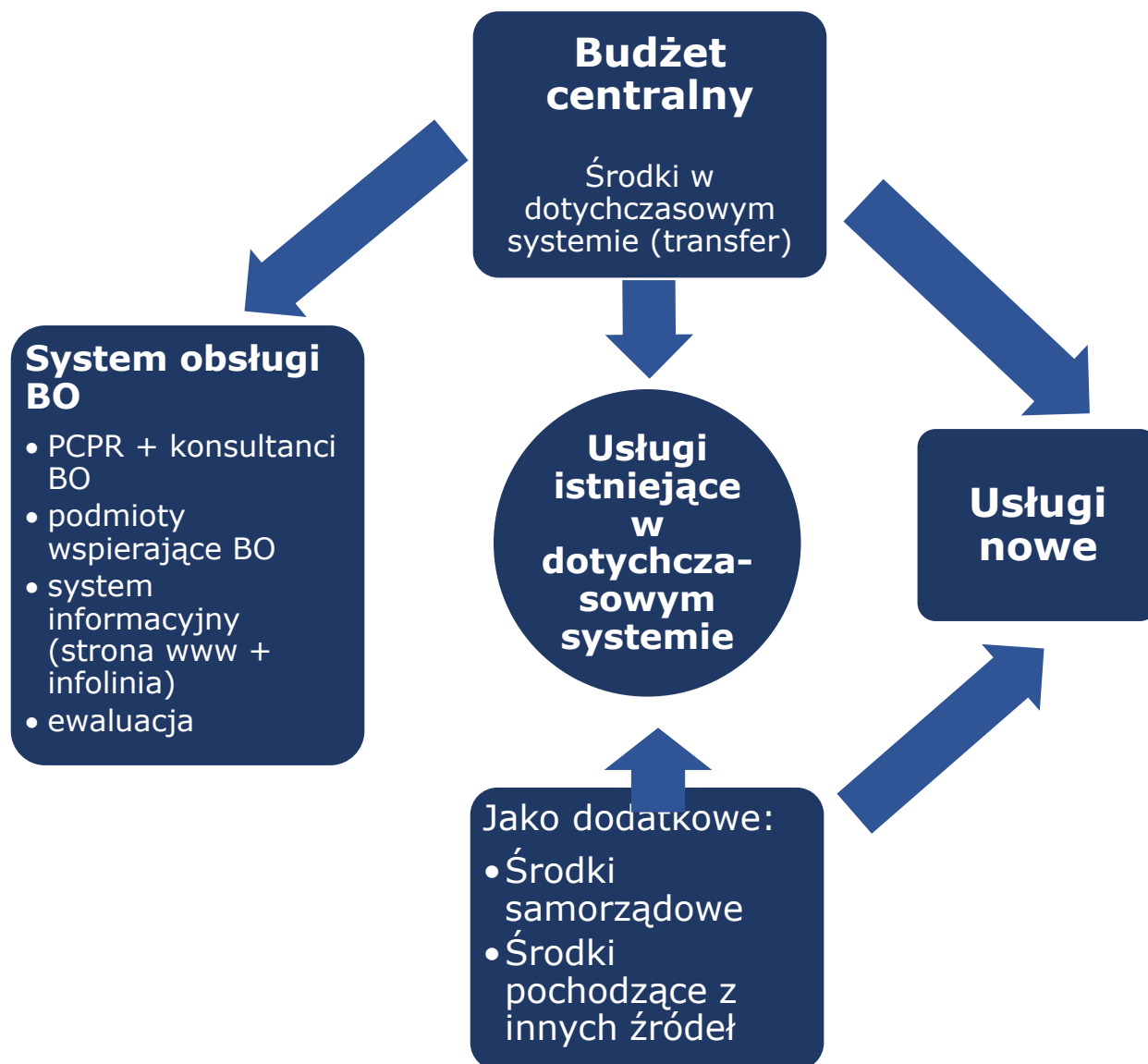
Pewne elementy budżetu osobistego można odnaleźć także w finansowaniu programu „Aktywny samorząd” (w zakresie dotacji dla osób niepełnosprawnych na zakup zaopatrzenia w wyroby medyczne). Nie doczekały się natomiast realizacji próby wprowadzenia finansowania w formie budżetu osobistego usługi asystencji osobistej finansowanej z Funduszu Solidarnościowego. Określony w ramach tego funduszu sposób dystrybucji usługi ma znamiona rozwiązań opartych na budżecie osobistym, ponieważ osoba otrzymuje pensum godzin asystencji według określonych stawek i ma możliwość samodzielnego decydowania, kto, kiedy i w jaki sposób usługę tę będzie świadczył. Takie rozwiązanie skonstruowane jest zgodnie z podejściem skoncentrowanym na osobie, które jest jednym z filarów budżetu osobistego. Warto w tym miejscu podkreślić, że to właśnie asystencja osobista jest tą usługą, która w pierwszej kolejności i priorytetowo powinna być finansowana z budżetu osobistego.

² S. Besowski, Ł. Orylski, *Polski system prawny wobec możliwości wdrożenia systemowego wsparcia osób z niepełnosprawnością w formie usług asystencji osobistej*, w: *Asystencja osobista osób z niepełnosprawnością w świetle analiz wybranych rozwiązań zagranicznych oraz systemu i doświadczeń krajowych. Raport zbiorczy*, Puszczykowo, 2021.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Poniżej (wykres 1) przedstawione zostały proponowane źródła finansowania BO, tak aby w największym stopniu zagwarantować zachowanie zgodności instrumentu z Konwencją.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykres 1. Finansowanie budżetu osobistego (źródło: opracowanie własne)

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3.2. Określenie możliwych źródeł finansowania

Budżet osobisty jest zazwyczaj wykorzystywany do finansowania usług, które albo nie są finansowane z innych źródeł, albo celowo – ze względu na potrzebę zwiększenia podmiotowości osób niepełnosprawnych – dystrybuuje się je w ramach budżetu osobistego.

Istotne jest takie skonstruowanie zasad finansowania BO, aby były one spójne i jednocześnie pozwalały na uniknięcie podwójnego finansowania tej samej usługi z różnych źródeł (a tym samym nie powodowały dezorientacji wśród osób aplikujących oraz instytucji funkcjonujących w systemie BO).

Za celowe należy uznać finansowanie asystencji osobistej i innych usług, które będą finansowane przez budżet osobisty, z budżetu państwa – podobnie jak ma to miejsce w Szwecji i Słowenii.

Finansowanie takie będzie możliwe po dokonaniu odpowiednich przesunięć w planie finansowym w budżecie państwa w taki sposób, by dotychczasowe środki (np. finansowanie asystencji osobistej znajdujące się w Funduszu Solidarnościowym czy też Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) przeznaczone na konkretne usługi zostały przeniesione do odpowiedniego działu budżetu. Przed włączeniem kolejnych usług do systemu BO należy każdorazowo opracować plan transferu środków z istniejących źródeł lub też plan zabezpieczenia środków w budżecie centralnym w przypadku usług nowo tworzonych.

Ponadto postuluje się włączanie do finansowania BO dodatkowych środków (na przykład pochodzących ze zwiększonej składki na ubezpieczenia zdrowotne).

W budżecie centralnym należy również zabezpieczyć środki na obsługę administracyjną BO i funkcjonowanie systemu BO wraz z jego podmiotami organizacyjnymi (jak instytucje wspierające BO, powiatowe centra pomocy rodzinie), system informacyjny oraz ewaluację systemu BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Należy także umożliwić łączenie środków samorządowych z centralnymi – z zastrzeżeniem, że te pierwsze nie mogą być jedynym źródłem finansowania systemu BO i stanowią element dodatkowy – rozszerzając możliwości funkcjonowania BO na danym obszarze podlegającym pod samorząd.

Finansowanie budżetu osobistego poprzez budżet państwa jest realizacją wynikającą z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zasady umieszczania spraw osób z niepełnosprawnościami w głównym nurcie spraw państwa, do którego niewątpliwie należą finanse publiczne.

Umieszczenie budżetu osobistego w planie finansowym, jakim jest budżet państwa, narzuca również pewne obowiązki zachowania dyscypliny budżetowej, corocznego planowania, odpowiedzialności politycznej za realizowany budżet, wreszcie – oznacza większą stabilność finansowania, niezbędną w wypadku tak wrażliwego instrumentu jak budżet osobisty, który będzie decydował o warunkach życia i funkcjonowania oraz możliwości realizacji praw znacznej grupy obywateli państwa. Takie centralne położenie finansowania niezwykle ważnego instrumentu wsparcia prawa do niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami zapobiega również marginalizacji tej grupy społecznej.

Tego rodzaju podejście pozwala nadać właściwą rangę potrzebom obywateli i podejmować działania wynikające z obowiązku państwa stworzenia im warunków do pełnej realizacji ich praw. W wypadku budżetu osobistego oznacza to realizację prawa do niezależnego życia w zgodzie z art. 19 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Docelowe określenie kwot niezbędnych do finansowania budżetu osobistego powinno być wykonywane według zasad konstrukcji budżetu państwa.

Wyliczenie kwot początkowych wynikających z uruchomienia określonych projektem usług objętych budżetem osobistym będzie możliwe po określeniu, które usługi i w jakim zakresie będą docelowo finansowane z budżetu osobistego. Z uwagi na potrzebę indywidualizacji wsparcia

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

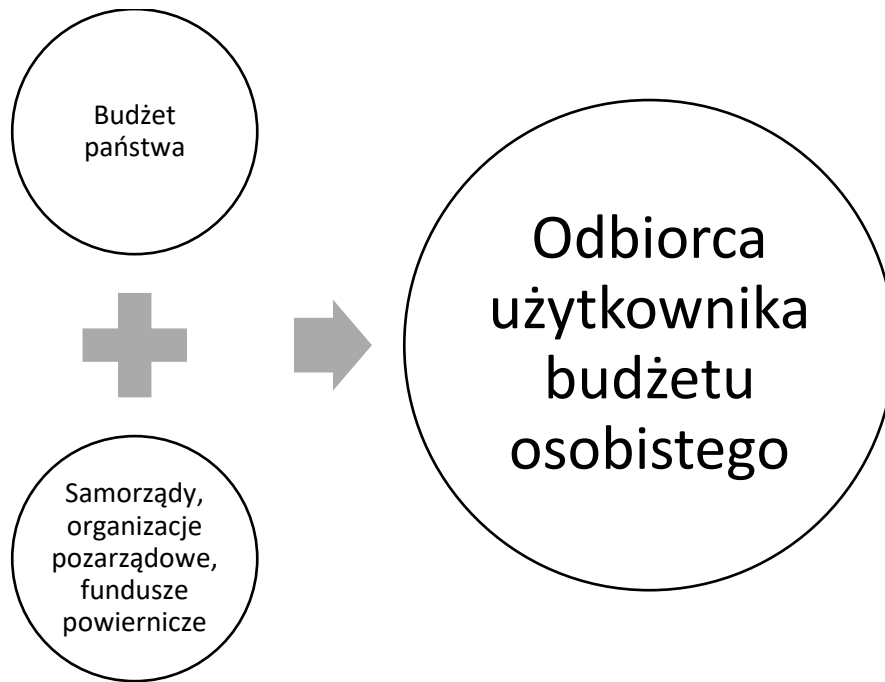
osoby z niepełnosprawnością nie jest celowe tworzenie zamkniętego katalogu usług, a jedynie wskazanie etapowości ich wdrażania przy zachowaniu postulatu otwartości katalogu.

3.3. Mechanizmy finansowania budżetu osobistego

W zakresie wypłaty środków dla użytkowników proponowane są następujące rozwiązania (zob. wykres 2):

- bezpośredni przepływ środków z BO (osadzonego w budżecie centralnym) na rachunek bankowy użytkownika BO; jedynym finansującym potrzeby użytkownika BO jest budżet państwa;
- dopuszcza się możliwość pomocniczego dofinansowania BO ze środków samorządu w przypadku uruchomienia takiej ścieżki, specjalnego programu lub dotacji;
- dopuszcza się możliwość dofinansowania BO ze środków własnych użytkownika pozyskanych na własną rękę; zwiększenie kwoty BO wydaje się zasadne na przykład w przypadku chęci lub konieczności zaspokojenia potrzeb nieuwjętych w katalogu elementów wsparcia; takie rozwiązanie daje większą swobodę wydatkowania środków z BO;
- dopuszcza się możliwość dofinansowania BO ze środków funduszu powierniczego (nowy instrument zaproponowany w projekcie „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”), o ile taki fundusz zostanie ustanowiony na rzecz użytkownika BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykres 2. Mechanizmy finansowania budżetu osobistego (źródło: opracowanie własne)

4. Procedury kwalifikacyjne i proces przyznania budżetu osobistego

Proponowany jest następujący przebieg procedury kwalifikacyjnej prowadzącej do otrzymania BO:

1. Zgłoszenie osoby zainteresowanej otrzymaniem BO (w przypadku dzieci lub osób z trudnościami poznawczymi zgłoszenia może dokonać: rodzic, członek rodziny lub osoba niespokrewniona wspierająca osobę z niepełnosprawnością w codziennym życiu i dysponująca faktyczną wiedzą o jej potrzebach) do właściwego terytorialnie powiatowego centrum pomocy rodzinie (PCPR). Zgłoszenie polega na wypełnieniu ankiety kwalifikacyjnej (wzór w załączniku nr 1);
2. Weryfikacja przez pracownika PCPR, czy dane z ankiety kwalifikacyjnej spełniają kryteria minimalne (patrz: Słownik pojęć) pozwalające na uruchomienie procedury ustalenia uprawnienia do otrzymania BO;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. W przypadku pozytywnej weryfikacji, o której mowa powyżej, udział wnioskodawcy lub osoby działającej w jego imieniu w indywidualnej konsultacji przygotowującej do rozpoznania jednostkowych potrzeb. Konsultacja przeprowadzana jest przez zespół ds. BO (patrz: Słownik pojęć) działający w ramach podmiotu uprawnionego do wspierania BO (patrz: Słownik pojęć). Proces rozpoznania szczegółowych potrzeb osoby wnioskującej o BO odbywa się w miejscu wskazanym przez osoby wnioskujące o BO oraz jest uzgodniony z zespołem ds. BO;
4. Spotkanie konsultacyjne (lub spotkania konsultacyjne) kończy się/kończą się przygotowaniem planu wsparcia (patrz: rozdz. 6 „Plan wsparcia i procedury pozwalające określić wysokość budżetu osobistego”);
5. PCPR na podstawie planu wsparcia dokonuje wyceny przyznanych usług i możliwości zakupu towarów. Wysokość BO może być wyrażona w kwocie w PLN lub – w przypadku finansowania z BO usług asystencji osobistej – w miesięcznej liczbie godzin ww. usług możliwej do wykorzystania przez użytkownika BO;
6. W terminie 14 dni kalendarzowych od zakończenia procesu rozpoznawania potrzeb osoby z niepełnosprawnością następuje wydanie przez PCPR decyzji administracyjnej o przyznaniu lub nieprzyznaniu BO oraz o jego wysokości. W wypadku decyzji, którą wnioskująca osoba z niepełnosprawnością uzna za niekorzystną, istnieje możliwość odwołania do Samorządowego Kolegium Odwoławczego i dalej – sądu administracyjnego. Decyzja administracyjna określa także ostatecznie wszystkie elementy wymienione w pkt. 5 tego rozdziału;

4.1. Procedura kwalifikacyjna – schemat

Poniżej (tabela 1) przedstawiony został schemat procedury kwalifikującej użytkownika do przyznania środków w ramach BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Tabela 1. Procedura kwalifikująca użytkownika do przyznania środków w ramach BO
(źródło: opracowanie własne)

<p>Aplikacja o BO do PCPR</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wypełnienie zgłoszenia przez osobę zainteresowaną • formularz wstępny • materiały dostępne w ETR
<p>Weryfikacja zgłoszenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • weryfikacja zgłoszenia przez PCPR, która obejmuje jedynie formalną stronę wniosku (być może też ankietę kwalifikacyjną – jeśli nie ma orzeczenia) • w przypadku weryfikacji pozytywnej – wskazanie podmiotu uprawnionego do świadczenia wsparcia w zakresie BO
<p>Zgłoszenie do podmiotu wspierającego kwalifikację do BO</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zgłoszenie osoby zainteresowanej BO do podmiotu wspierającego kwalifikację do BO obejmujące: <ul style="list-style-type: none"> ○ pozytywną decyzję PCPR ○ ankietę kwalifikacyjną
<p>Działanie zespołu ds. BO</p>	<ul style="list-style-type: none"> • otrzymanie przez zespół ds. BO dokumentacji z PCPR wraz z ankietą kwalifikacyjną • przygotowanie przez zespół ds. BO wstępnego planu wsparcia i przesłanie go do osoby starającej się o BO; jednocześnie wyznaczenie terminu spotkania konsultacyjnego

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Spotkanie konsultacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznanie indywidualnych potrzeb • udział zespołu w spotkaniu – członkowie według ustalonych zasad • wsparcie osoby ubiegającej się o BO (AAC, PJM, wspierane podejmowanie decyzji) • przygotowanie planu wsparcia (w oparciu o ankietę oraz możliwy wywiad w trakcie spotkania): <ul style="list-style-type: none"> ○ ustalenie katalogu usług odpowiadających potrzebom i celom osoby ubiegającej się o BO ○ ustalenie wysokości BO (przelicza PCPR) ○ ustalenie formy zarządzania BO i wypłaty środków • przekazanie ustaleń osobie ubiegającej się o BO do weryfikacji
Weryfikacja propozycji	<ul style="list-style-type: none"> • czas na weryfikację propozycji przez osobę ubiegającą się o BO, ustosunkowanie się do niej, zaproponowanie uwag i zmian (np. 14 dni)
Ponowna konsultacja	<ul style="list-style-type: none"> • w przypadku zgłoszenia uwag przez osobę ubiegającą się o BO – ponowna konsultacja • ustalona maksymalna liczba konsultacji – zamknięcie na poziomie drugiej konsultacji
Decyzja administracyjna	<ul style="list-style-type: none"> • wydanie decyzji administracyjnej zawierającej odpowiednie informacje o warunkach przyznanego BO

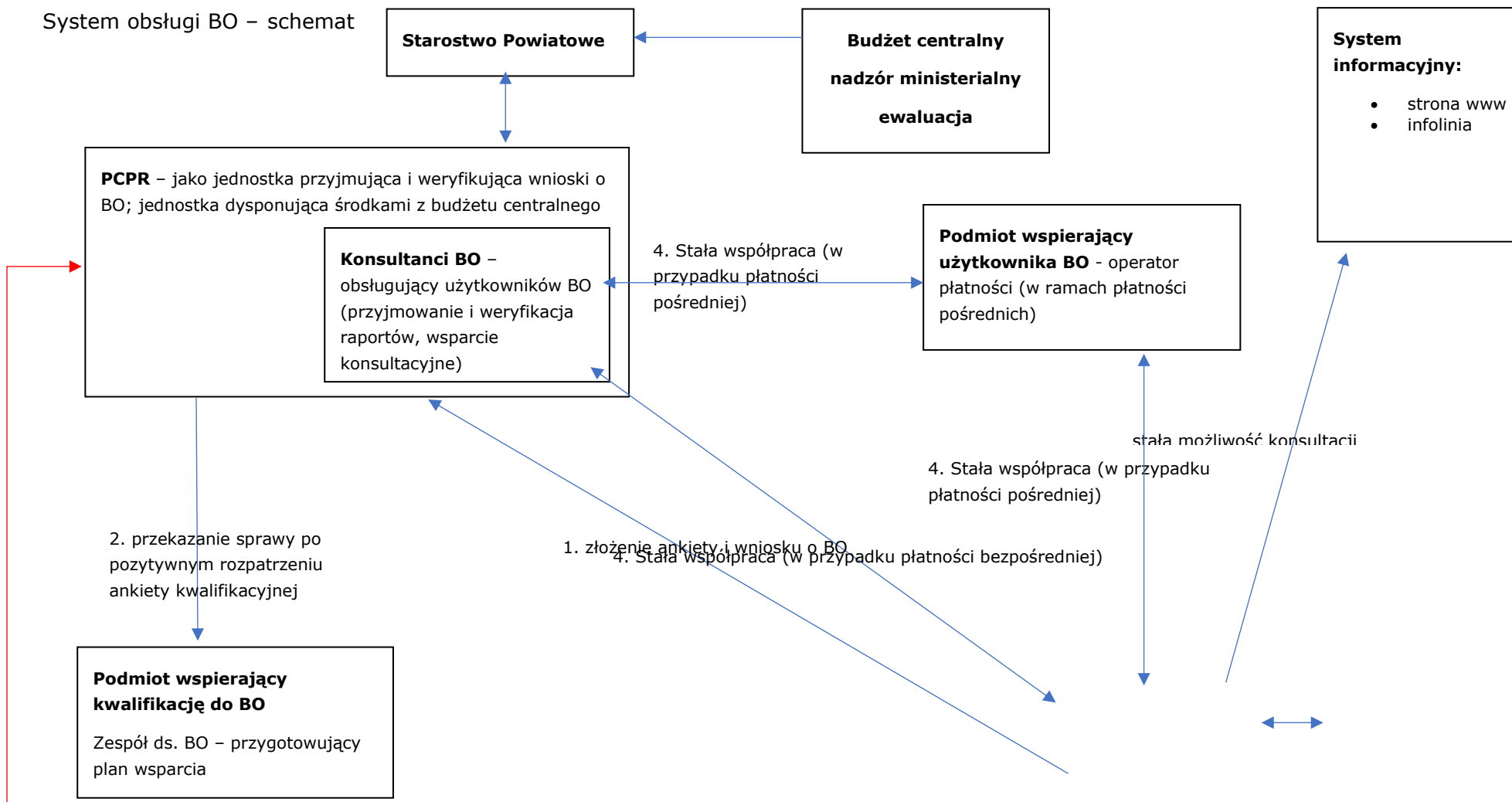
„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Procedura odwoławcza	<ul style="list-style-type: none">• procedura odwoławcza
	<ul style="list-style-type: none">•

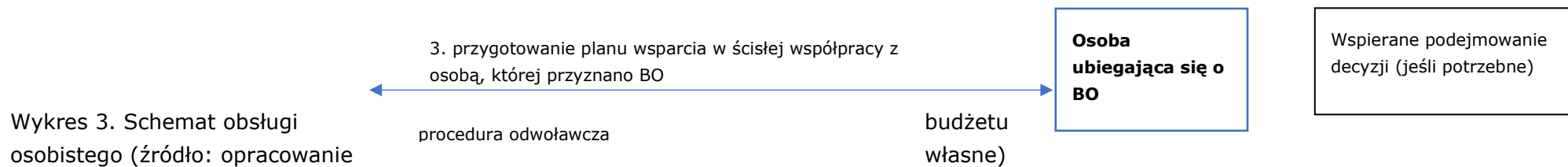

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

System obsługi BO – schemat

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4.2. Ankieta kwalifikująca do procedury ubiegania się o przyznanie BO

Osoba, która chce się ubiegać o BO, musi wypełnić ankietę kwalifikującą do procedury. W przypadku dziecka lub osoby dorosłej o ograniczonej zdolności do czynności prawnych jest to jej opiekun prawny lub – na podstawie informacji uzyskanej od ww. osoby lub osoby wspierającej ww. osobę w codziennym funkcjonowaniu – upoważniony pracownik powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Propozycja kwestionariusza ankiety kwalifikującej znajduje się w załączniku do niniejszego opracowania (załącznik nr 1).

4.3. Okres, na jaki przyznany jest BO

BO powinien być przyznawany na minimum jeden rok. Należy założyć możliwość przyznania BO na czas nie dłuższy niż zostało przyznane orzeczenie o niepełnosprawności.

4.4. Przedłużanie BO

Po upływie okresu, na jaki sporządzony został plan wsparcia, użytkownik BO może wystąpić o jego przedłużenie. W tym celu zwraca się do właściwego podmiotu wspierającego kwalifikację do BO o zwołanie zespołu ds. BO i konsultację w ramach procedury kwalifikacyjnej (w tym wypadku z pominięciem ankiety kwalifikacyjnej). Dalsza procedura kwalifikacyjna odbywa się zgodnie z zasadami ogólnymi.

Jeżeli okres między zakończeniem planu wsparcia a ponownym wystąpieniem o BO będzie dłuższy niż 3 miesiące, osoba starająca się o BO przechodzi procedurę od początku, składając wniosek i ankietę kwalifikacyjną.

W przypadku braku wystąpienia użytkownika BO o przedłużenie BO plan wsparcia i finansowanie wygasają automatycznie wraz z zakończeniem okresu wyznaczonego w planie wsparcia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5. Katalog elementów wsparcia

W tym rozdziale przedstawiony został proponowany katalog elementów wsparcia, których finansowanie jest możliwe w ramach BO. Ma on charakter otwarty – możliwe jest wprowadzanie do niego kolejnych pozycji. Katalog jest podzielony na elementy podstawowe i te o charakterze dodatkowym.

5.1. Katalog elementów podstawowych

Usługi z katalogu podstawowego powinny być dostępne dla każdego użytkownika BO, w którego planie wsparcia zostały zapisane. Z założenia usługi opisane w katalogu są nabywane w ramach zakupu na wolnym rynku, zgodnie z potrzebami użytkownika BO. Jeśli jednak nie jest to możliwe, na przykład usługi te nie są dostępne na danym terenie, obowiązek ich zapewnienia spoczywa na samorządzie (z wyłączeniem kwestii mieszkalnictwa, w przypadku którego samorząd jest zobowiązany zapewnić tak duże wsparcie, jakie jest możliwe z wykorzystaniem dostępnych zasobów).

5.1.1. Asystencja osobista

Asystencja osobista to kluczowa usługa w katalogu. Powinna być realizowana w ramach założenia, że każda osoba z niepełnosprawnością ma prawo wyboru kto, gdzie, kiedy, w jakim zakresie i w jaki sposób będzie tę usługę świadczył oraz formy zarządzania nią. Spełnienie tej zasady jest możliwe tylko przy zastosowaniu finansowania w ramach budżetu osobistego. Usługa powinna być przydzielana godzinowo, a godzina pracy – wyceniana według określonej stawki rynkowej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5.1.2. Sprzęt i technologie asystujące, mobilność indywidualna

Te kategorie wsparcia są obecnie finansowane z różnych źródeł albo finansowane tylko w pewnej części, tak jak mobilność indywidualna (jedynie w zakresie dostosowania pojazdów mechanicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych) i wymagają opracowania sposobu finansowania.

5.1.3. Wsparcie rówieśnicze osób w podobnej sytuacji (tzw. *peer counseling*)

Wsparcie rówieśnicze jest usługą umacniającą korzystanie z BO przez użytkowników. Polega ono na wspieraniu użytkownika przez osobę z podobną niepełnosprawnością w podobnej życiowej sytuacji. Umożliwia ono odwołanie się do wiedzy i praktycznych umiejętności osób, które przeszły już proces adaptacji do korzystania z różnego typu usług, co umożliwiło im pełne funkcjonowanie w społeczności lokalnej i prowadzenie niezależnego życia. Osoby świadczące takie wsparcie powinny móc wykonywać swoją pracę w ramach działalności gospodarczej lub w ramach współpracy z organizacją pozarządową (umowa o pracę lub umowa cywilnoprawna). Podstawą uprawnień do świadczenia tego wsparcia jest ukończenie kursu zakończonego egzaminem państwowym, a także wpisem do centralnego rejestru prowadzonego przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie wymagają dalszego doprecyzowania. Alternatywną wobec egzaminu formą mogłoby być uznanie dorobku zawodowego lub pracy społecznej na rzecz niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami.

Podobnie jak w przypadku asystencji osobistej, wsparcie rówieśnicze powinno być przydzielane w formie liczby godzin do wykorzystania.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5.1.4. Mieszkalnictwo

Cele i warunki

Celem BO, w przypadku mieszkalnictwa, jest wspieranie procesu deinstytucjonalizacji, rozumiane jako ochrona osób z niepełnosprawnościami przed instytucjonalizacją, czyli koniecznością zamieszkania w instytucjach o charakterze zbiorowym, a także umożliwienie im zamieszkiwania w swojej lokalnej społeczności na zasadzie równości z innymi.

Warunkiem rozpatrzenia możliwości przyznania środków w ramach BO na ten rodzaj wsparcia jest znalezienie się przez osobę ubiegającą się w co najmniej jednej ze wskazanych niżej grup sytuacji życiowych.

1. Zagrożenie osoby ubiegającej się o BO instytucjonalizacją (na przykład trafieniem do placówki całodobowej), co może wynikać na przykład z utraty rodziców i trudności z samodzielnym utrzymaniem mieszkania, pogorszenia codziennego funkcjonowania, w tym czynności poznawczych i związanych z tym zmian życiowych (jak na przykład utrata możliwości zarobkowania), czynników losowych (na przykład zniszczenie mieszkania), pogorszenia relacji rodzinnych i konieczności wyprowadzenia się z dotychczasowego miejsca zamieszkania. Katalog ten nie jest zamknięty i każdorazowo należy uwzględnić sytuację życiową osoby ubiegającej się o BO.
2. Przebywanie osoby w instytucji i zgłoszenie przez nią chęci powrotu do lokalnej społeczności lub wejścia w nią polegającego na zamieszaniu w samodzielnym lokalu.
3. Sytuacja, w której konieczna jest zmiana mieszkania (na przykład kiedy potrzebne jest nowe dostosowanie niemożliwe w dotychczasowym miejscu zamieszkania lub kiedy osoba może pozyskać wsparcie asystenckie, jednak wymaga ono całodobowego przebywania asystenta w mieszkaniu i dodatkowego pokoju z tego tytułu). Katalog ten nie jest zamknięty i każdorazowo należy uwzględnić sytuację życiową osoby ubiegającej się o BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Przyznanie finansowania mieszkania powinno być powiązane z rozpoznaniem innych potrzeb osoby ubiegającej się o BO – w szczególności usługi asystencji osobistej, która może być warunkiem niezbędnym do samodzielnego zamieszkania.

Typy mieszkalnictwa i wycena

W ramach BO mogą być finansowane następujące typy mieszkalnictwa:

- typ I: własne mieszkanie osoby ubiegającej się o BO – wycena w oparciu o koszty utrzymania mieszkania;
- typ II: mieszkania chronione, mieszkania wspomagane – wycena w oparciu o koszty szacowane przez operatora;
- typ III: wspomagane społeczności mieszkaniowe, nieobjęte ustawą – wycena w oparciu o koszty szacowane przez operatora;
- typ IV: mieszkanie komunalne – wycena w oparciu o stawki samorządowe;
- typ V: Mieszkania wolnorynkowe (wynajem) – wycena w oparciu o koszty rynkowe.

Zespół ds. BO wspólnie z osobą ubiegającą się o BO szacuje koszty konkretnego mieszkania wskazanego przez zainteresowanego (w uzasadnionych wypadkach możliwe jest wsparcie zespołu ds. BO we wskazaniu mieszkania), biorąc pod uwagę jego rodzaj, koszty czynszu, mediów, inne koszty.

Wysokość środków przyznanych w ramach BO uzależniona jest od sytuacji finansowej (dochodów) osoby ubiegającej się. Zespół ds. BO może przyznać całkowite lub częściowe finansowanie, które określane jest w skali miesięcznej.

Możliwe jest przyznanie jednorazowych środków na przystosowanie mieszkania.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5.2. Finansowanie innych rodzajów wsparcia

Możliwe jest finansowanie wsparcia nieobjętego katalogiem podstawowym. W takim przypadku osoba starająca się o BO powinna uzasadnić potrzebę takiego wsparcia, oszacować koszty, wskazać jego konkretnego wykonawcę i zasady, na jakich świadczona miałyby być usługa.

Rozpatrując tego typu usługę, zespół ds. BO kieruje się zasadą racjonalnego wydatkowania środków.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

6. Plan wsparcia i procedury pozwalające określić wysokość BO

Wysokość BO i szczegółowy plan wsparcia jest ustalany dla każdej osoby indywidualnie. Poniżej opisane zostały szczegółowe założenia dotyczące określania planu wsparcia i procedury pozwalające na oszacowanie wysokości BO.

6.1. Założenia

Szczegółowe założenia dotyczące określania planu wsparcia to:

1. Plan wsparcia tworzony jest w ścisłej współpracy z użytkownikiem BO w celu zapewnienia podejścia skoncentrowanego na osobie.
2. Celem planu wsparcia jest osiągnięcie przez klienta maksimum niezależności.
3. Plan opiera się na identyfikacji potrzeb klienta. Oznacza to, że punktem wyjścia są potrzeby, do których dobierane są usługi – nigdy odwrotnie.
4. W planie należy uwzględnić przyszłe zamierzenia osoby starającej się o BO (na przykład związane z podjęciem pracy czy edukacją).
5. Plan opiera się na realiach lokalnego rynku usług i cen.
6. Brak jest oceny i hierarchizacji celów, które przy wsparciu środków z BO zamierza realizować osoba z niepełnosprawnością. Przykładowo, codzienne wyjście na spacer lub cotygodniowe do kina powinno być traktowane na równi z głównym celem innej osoby z niepełnosprawnością, którym może być pełnoetatowa praca zawodowa czy założenie rodziny, z rodzicielstwem włącznie.
7. Usługi zawarte w planie nie powinny podlegać przypisaniu administracyjnemu do konkretnego terytorium w zakresie pozyskania asystenta/realizatora usług asystenckich. Przykładowo, jeśli dana osoba mieszka na skraju powiatu i może w łatwiejszy sposób znaleźć usługę w powiecie sąsiednim, gdzie jest bliżej lub

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

taniej, powinna mieć pełną dowolność w wyborze miejsca/źródła usługi pod warunkiem zamieszkania się w limicie środków.

8. Celem zespołu ds. BO jest rozpoznanie 7 kluczowych kwestii:
 - Co jest ważne dla osoby ubiegającej się o BO?
 - Jakie zmiany (w swoim życiu) chce ona wprowadzić?
 - W jaki sposób otrzyma potrzebne wsparcie?
 - W jaki sposób będzie używać środków z BO?
 - W jaki sposób będzie zarządzać wsparciem?
 - W jaki sposób za pomocą BO będzie kontrolować swoje życie?
 - Jakie kroki podejmie, aby zrealizować plan?
9. Budowa planu oparta jest o dwie podstawowe kwestie:
 - cele życiowe klienta (długofalowe oraz z perspektywy życia codziennego),
 - identyfikację barier uniemożliwiających realizację wyżej wymienionych celów.
10. Plan sporządzany jest dla osoby, który ubiega się o BO po raz pierwszy. W przypadku ponownego ubiegania się o BO plan jest odpowiednio modyfikowany (w uzasadnionych przypadkach może zostać sporządzony od nowa).

6.2. Kwestionariusz planu wsparcia

Jednym z zadań zespołu ds. BO jest określenie celów wsparcia. Do każdego z wyznaczonych celów powinien zostać przyporządkowany minimum jeden środek prowadzący do jego realizacji. Takim środkiem ma być instrument z katalogu możliwego do sfinansowania w ramach BO wraz z doprecyzowaniem jego istotnych szczegółów, na przykład dostęp do asystencji osobistej od poniedziałku do soboty przez 8 godzin dziennie, w określonych godzinach.

Sposoby wyceniania usług:

Usługa typu I – wyceniana na podstawie liczby godzin (na przykład asystencja osobista, wspierane podejmowanie decyzji).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Usługa typu II – wyceniana na podstawie ryczałtowej stawki miesięcznej (na przykład mieszkanie, utrzymanie psa przewodnika).

Zakup jednorazowy – wyceniany na podstawie stawek rynkowych (na przykład zakup sprzętu, dostosowanie samochodu, zakup usługi).

Do każdego z tych typów należy dobrać adekwatnie zadania, czyli czynności prowadzące do ich efektywnej realizacji. W przywołanym na początku rozdziału przykładzie mogą to być: wybór odpowiedniego asystenta, określenie zakresu jego czynności, wybór sposobu zarządzania usługami asystencji osobistej.

Ustalenie warunków obsługi budżetu obejmuje:

- okres, na jaki sporządzono plan wsparcia,
- sposób zarządzania środkami przez użytkownika BO (bezpośredni lub pośredni),
- sposób i częstotliwość raportowania wydawanych środków,
- wskazanie do szkolenia (szkoleń) użytkownika BO (za pierwszym razem obowiązkowe, przy kolejnych planach wsparcia – według uznania komisji w konsultacji z użytkownikiem BO),
- wskazanie brokera BO – osoby do kontaktu, odpowiedzialnej za techniczną obsługę BO (przyjmowanie i kontrolowanie raportów).

Poniżej przedstawiono plan wsparcia w postaci tabeli 2:

Tabela 2. Schemat planu wsparcia (źródło: opracowanie własne)

Cele	Usługi/zakupy	Zadania	Liczba godzin / szacowany koszt w przeliczeniu na jednostkę czasową

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Instrukcja:

1. Do każdego celu powinien zostać przypisany przynajmniej jeden środek wraz z opisem zadań i liczbą godzin / kosztami.
2. Cele te wynikają ze zdiagnozowanych potrzeb (przykładowe cele: wsparcie samodzielności w codziennym życiu, samodzielne zamieszkanie, uzyskanie/utrzymanie pracy). W przypadku wyboru zarządzania BO w formie płatności pośredniej jednym z celów powinno być znalezienie osoby/instytucji wspierającej użytkownika BO poprzez obsługę płatności.
3. Środki odnoszą się do konkretnych narzędzi / form wsparcia, które mogą zostać zaproponowane danej osobie lub które zostały przez nią zaproponowane (na przykład asystencja osobista, mieszkanie wspomagane, usługa trenera pracy).
4. Zadania określają, w jaki sposób będą pozyskane i obsługiwane przyznane usługi/zakupy (na przykład sposób znalezienia asystenta osobistego, określenie zakresu obowiązków asystenta, sposób zarządzania jego działaniami). Zadania dotyczą użytkownika BO. Jeśli użytkownik wybiera wspierane formy zarządzania BO w zadaniach, należy określić, do kogo się zwróci i kto będzie udzielać wsparcia.
5. Liczba godzin to konkretna liczba godzin dla danej usługi w skali tygodnia, miesiąca lub roku.
6. Szacowany koszt w przeliczeniu na jednostkę czasową jest określany dla usług typu II, na przykład miesięczne koszty mieszkania wspomagane lub utrzymania psa-przewodnika.

6.3. Wytyczne dla zespołu BO

Praca zespołu ds. BO jest kluczowa dla wdrożenia instrumentu w formie zgodnej z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Poniżej

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zaprezentowane zostały szczegółowe wytyczne dotyczące pracy tego zespołu.

Główne założenia

Centralną perspektywą, którą powinien przyjąć zespół ds. BO, jest perspektywa osoby ubiegającej się o przyznanie budżetu osobistego (podejście skoncentrowane na osobie) i zgłoszone przez nią potrzeby.

Przygotowanie planu wsparcia odbywa się przy aktywnym udziale osoby ubiegającej się o BO i z poszanowaniem jej zdania.

Plan wsparcia

Celem działania zespołu ds. BO jest zaproponowanie osobie ubiegającej się o budżet osobisty, w konsultacji z tą osobą, planu wsparcia wraz z liczbą godzin dla poszczególnych usług lub wskazaniem parametrów ryczałtowych (parametry: liczba jednostek, na przykład czasowych, wstępne określenie kosztów, wskazanie miejsca zakupu usługi/środków).

Przez spotkanie konsultacyjnym z osobą ubiegającą się o BO zespół ds. BO przygotowuje, w oparciu o ankietę kwalifikacyjną, wstępny plan wsparcia: formułuje cele, do których przypisuje środki oraz zadania, a także wskazuje zakres godzinowy/czasowy. Propozycja ta dostarczana jest osobie ubiegającej się o BO przez spotkanie konsultacyjnym z zespołem ds. BO (na przykład drogą mailową lub tradycyjną pocztą).

Komisja może skorzystać z dodatkowych narzędzi weryfikacyjnych, takich jak rozpoznanie lokalne lub wywiad środowiskowy. Podstawowym kryterium powinny być potrzeby zgłoszone przez osobę ubiegającą się o budżet osobisty, pozostałe informacje mogą mieć charakter jedynie uzupełniający.

Propozycja planu wsparcia może (ale nie musi) pokrywać się ze wsparciem wskazanym przez osobę w ankiecie kwalifikacyjnej. Komisja może zaproponować inne wsparcie z puli lub inne proporcje wsparcia określonego przez osobę w ankiecie.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

W trakcie spotkania konsultacyjnego zespół ds. BO wspólnie z osobą ubiegającą się o BO powinien dążyć do ustalenia szczegółów wsparcia (liczby godzin, szacowanych kosztów ryczałtowych), parametryzując je w oparciu o potrzeby tej osoby.

Zespół dokonuje wstępnej wyceny kosztów tylko w przypadku, kiedy osoba ubiegająca się o BO zgłasza potrzebę usługi lub zakupu, które nie należą do standardowego katalogu lub wymagają dodatkowej wyceny (na przykład koszty mieszkania chronionego). W przypadku usługi typu I zespół ds. BO określa liczbę godzin wsparcia. W przypadku usługi typu II zespół ds. BO może wstępnie wskazać (lub zweryfikować – jeśli takie dane znalazły się w ankiecie potrzeb) koszty ryczałtowe w wybranej jednostce czasowej.

Ostateczną wycenę kosztów przygotowuje PCPR w oparciu o podane w planie wsparcia dane (założenie: inna instytucja przygotowuje plan wsparcia, a inna wycenę – w celu uniknięcia możliwego zaniżania zakresu wsparcia ze względu na chęć cięcia kosztów).

W trakcie spotkania ustalany jest sposób otrzymywania płatności (bezpośredni lub pośredni) przez osobę, której przyznany został BO.

Zadaniem zespołu ds. BO jest także wskazanie sposobu weryfikacji realizacji ustalonego planu wsparcia (system weryfikacji i raportowania), a także wskazanie konsultanta BO odpowiedzialnego za przyjmowanie raportów i kontrolę prawidłowości wydatkowania środków.

Ścieżka:

- zespół ds. BO otrzymuje dokumentację z PCPR wraz z ankietą kwalifikacyjną,
- zespół ds. BO przygotowuje wstępny plan wsparcia i przesyła go do osoby starającej się o BO; jednocześnie zostaje wyznaczony termin spotkania konsultacyjnego,
- w trakcie spotkania konsultacyjnego ustalone są szczegóły planu wsparcia przy aktywnym udziale osoby ubiegającej się o BO (w razie potrzeby należy skorzystać z AAC lub z zaproponowanego

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

w niniejszym projekcie systemu wspieranego podejmowania decyzji),

- po spotkaniu konsultacyjnym plan przesyłany jest do osoby ubiegającej się o BO; osoba ta może zaakceptować plan lub zażądać ponownego spotkania z zespołem ds. BO; po akceptacji planu wsparcia przez osobę ubiegającą się o BO zespół ds. BO przesyła dokumentację do PCPR,
- PCPR wydaje decyzję administracyjną osobie, która otrzymała BO; od decyzji przysługuje odwołanie składane do PCPR.

6.4. Mechanizm wsparcia w procesie ubiegania się o BO – centralna infolinia

Osoby ubiegające się o wsparcie w ramach BO mogą zarówno przy wypełnianiu kwestionariusza ankiety kwalifikacyjnej, jak i na dalszych etapach procesu ubiegania się o BO korzystać ze wsparcia infolinii centralnej lub wojewódzkiej.

Celem działania infolinii jest udzielanie informacji o procedurze kwalifikacyjnej, katalogu elementów podstawowych oraz o zarządzaniu i sprawozdawczości.

Infolinia może zostać połączona z budowaną obecnie infrastrukturą: infoliniami powstającymi w ramach centrów informacyjno-doradczych osób niepełnosprawnych (CIDON) lub w planowanej infolinii programu „Za życiem”.

Równoległe z infolinią powinien istnieć mechanizm umożliwiający zadawanie pytań i otrzymywanie odpowiedzi w formie mailowej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

7. Zarządzanie budżetem osobistym

Zarówno w modelu kierowanym przez użytkownika BO, jak i w modelu BO z podmiotem wspierającym użytkownika BO w zarządzaniu budżetem następuje okresowy przydział pieniędzy w oparciu o ocenę potrzeb i późniejszy plan wsparcia. Użytkownicy mają dużą swobodę w zakresie zakupu praktycznie wszystkich usług i towarów zgodnych z katalogiem elementów wsparcia. Poziom kontroli użytkownika w płatności bezpośredniej i pośredniej jako docelowego odbiorcy płatności powinien opierać się na zasadzie, że użytkownik BO wie, ile pieniędzy ma otrzymać z BO, oraz jest świadomy swoich wydatków. W niektórych obszarach, jak między innymi pomoc techniczna, pomoc w oszacowaniu potrzeb lub raportowanie, dostępne powinny być bezpłatne usługi pośrednictwa/doradztwa, które wspomogą użytkownika BO.

Osoba zatrudniająca na własny użytek asystenta osobistego lub inne osoby – w oparciu o umowę o pracę lub cywilnoprawną – nie jest zobligowana do prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z art. 3 Ustawy Prawo przedsiębiorców.

7.1. Formy płatności

W ramach opisywanego modelu wdrażania instrumentu przewidywane są dwie główne opcje zarządzania BO.

7.1.1. Płatność bezpośrednia

Płatność bezpośrednia rozumiana jest jako bezpośrednio przekazanie środków na rachunek, którego właścicielem lub współwłaścicielem jest użytkownika BO, lub – w uzasadnionych przypadkach – na konto wskazanej osoby (rodzice nieletnich użytkowników BO, osoby wspierające użytkowników BO z niepełnosprawnością intelektualną).

W tej formie użytkownik BO samodzielnie zarządza wydatkowaniem i rozliczaniem środków, dbając o zgodność z planem wsparcia. Jest

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

bezpośrednio odpowiedzialny za gromadzenie odpowiedniej dokumentacji, w szczególności księgowej, oraz sporządzanie wymaganych raportów.

Wyklucza się przekaz środków na konto w sytuacji, gdy użytkownik BO jest tylko pełnomocnikiem (pełnomocnictwo do rachunków bankowych obowiązuje tylko za życia właściciela konta, zatem użytkownik BO nie jest chroniony dostępem do środków po śmierci właściciela rachunku).

Dopuszcza się przekazanie środków BO na rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy i/lub podstawowy rachunek płatniczy.

W celu uzyskania możliwości korzystania z płatności bezpośrednio użytkownik BO musi ukończyć odpowiednie szkolenie (patrz: rozdz. 8 „Szkolenie dla użytkownika BO”) zakończone oceną pozytywną.

7.1.2. Płatność pośrednia

Płatność pośrednia rozumiana jest jako przekazanie środków BO instytucji wspierającej użytkownika BO (jeśli na danym obszarze nie funkcjonuje tego rodzaju instytucja, jej rolę przejmuje samorząd). Środki przekazywane w ramach BO pozostają nadal w gestii użytkownika BO i są zarządzane zgodnie z jego instrukcjami.

Zakres i sposób zarządzania środkami przez instytucję wspierającą użytkownika BO jest ustalany umową z użytkownikiem BO. Umowa może dotyczyć w szczególności:

- prowadzenia dokumentacji księgowej,
- sporządzania i przesyłania wymaganych raportów,
- kontaktów z konsultantem ds. BO,
- wyszukiwania usług i towarów,
- obsługi usług (takich jak zawieranie umów z asystentami, rozliczanie składek ZUS, wyliczanie i obsługa opodatkowania, organizowanie zastępstw w przypadku urlopu/choroby dostawcy usług),
- procedur reklamacyjnych.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

7.2. Raportowanie i rozliczanie budżetu osobistego

Raportowanie BO w trybie płatności bezpośredniej i pośredniej następuje:

- w trybie miesięcznym,
- kwartalnym,
- rocznym.

Pierwsze 3 miesiące obligatoryjnie raportowane i rozliczane są przez użytkownika BO w odstępach miesięcznych poprzez złożenie formularza rozliczenia wraz z załącznikami, którymi są wyciąg z rachunku oraz faktury poświadczające wykonanie usługi lub zakup towaru. Po upływie pierwszych 3 miesięcy użytkownik BO może podjąć decyzję, czy chce raportować i rozliczać wykorzystanie BO w perspektywie miesięcznej, kwartalnej czy rocznej.

Ponadto w trybie płatności pośredniej to podmiot obsługujący zarządzanie BO zobowiązany jest do raportowania i rozliczenia BO. W przypadku płatności pośredniej i przekroczenia wydatków bez ich uzupełnienia podmiot obsługujący zarządzanie BO zobligowany jest do wystawienia faktury właścicielowi BO na pokrycie wydatków przekraczających planowany BO.

Za rok rozliczeniowy przyjmuje się okres 12 miesięcy kalendarzowych, a terminem rozliczenia jest koniec roku kalendarzowego tj. 31 grudnia. Za miesiąc rozliczeniowy uznaje się okres od pierwszego do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego.

Istnieje możliwość przesuwania środków pomiędzy usługami w ramach BO w zakresie co najmniej 10% ich wartości. Możliwe jest indywidualne ustalenie większego limitu – co powinno zostać zawarte w umowie między użytkownikiem BO, a instytucją przyznającą i rozliczającą środki. Możliwe jest wystąpienie użytkownika BO o czasowe przesunięcie środków (na przykład z powodu wypadków losowych) na konkretny okres czasowy.

Za wszelkie nieprawidłowości w rozliczeniach odpowiada w przypadku płatności bezpośredniej użytkownik BO, który jest jednocześnie osobą składającą rozliczenie. W przypadku płatności pośredniej odpowiedzialny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

za prawidłowość rozliczenia jest podmiot obsługujący zarządzanie BO, który składa podpis na dokumencie rozliczenia.

Wzór formularza rozliczenia stanowi załącznik nr 2 do niniejszego opracowania.

W przypadku nieprawidłowości w zarządzaniu BO możliwe są następujące sankcje skierowane do użytkownika BO:

- 1) upomnienie (z możliwością skierowania na dodatkowe szkolenie),
- 2) obniżenie kolejnej wypłaty BO o wartość nieprawidłowo wydanych środków lub opcja spłaty przez użytkownika BO (do wyboru),
- 3) w przypadku nadmiernej powtarzalności problemu – zawieszenie/odebranie BO.

7.3. Możliwość łączenia BO z innymi środkami

Środki BO wypłacane przez budżet państwa mogą zostać połączone ze środkami własnymi użytkownika budżetu osobistego (kapitał własny, pozyskanie środków od sponsora, organizacji pozarządowych) i/lub ze środkami pochodzącymi z różnych programów wsparcia o charakterze lokalnym, regionalnym, samorządowym, wojewódzkim i ogólnopolskim. Dofinansowanie BO z innych źródeł niż budżet państwa nie może wpływać na zmniejszenie kwoty BO o kwotę pochodzącą z dodatkowego źródła finansowania.

Dofinansowanie może również pochodzić z funduszu powierniczego, który ustanowiony został na rzecz użytkownika BO (na przykład przez jego rodzica). Możliwe jest też utworzenie funduszu powierniczego, którego fundatorem i jednocześnie beneficjentem będzie użytkownik BO (jeśli dysponuje odpowiednim majątkiem), a powiernikiem – wskazana osoba przez fundatora-beneficjenta (instrument funduszy powierniczych został w niniejszym projekcie opracowany przez zespół powołany przez Fundację im. Królowej Polski św. Jadwigi). Głównym celem funduszy powierniczych jest zarządzanie i ochrona własności (majątku) na rzecz wskazanej przez fundatora osoby oraz zapewnienie płynności finansowej beneficjenta

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

(i jego rodziny), a zwłaszcza potrzeb wynikających z jego niepełnosprawności.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

8. Szkolenie dla użytkownika BO

Wdrożenie BO, poza określeniem zasad funkcjonowania instrumentu i związanych z nim procedur, wymaga także przeszkolenia użytkowników.

Kluczowy charakter ma dostosowanie treści i formy szkolenia do potrzeb i możliwości poznawczych użytkownika BO. W związku z powyższym należy przygotować treść i materiały szkoleniowe w co najmniej dwóch głównych wariantach:

- dla osób chcących kierować zarządzaniem BO osobiście (szkolenie zakończone egzaminem),
- dla osób korzystających ze wsparcia podmiotów zewnętrznych w zarządzaniu BO.

Niezależnie od wariantu uczestnicy powinni poznać kontekst wartości, na których oparty jest instrument BO, tj. podmiotowość, niezależność i kontrola nad własnym życiem oraz nad budżetem osobistym. Jeśli możliwości poznawcze uczestnika szkolenia na to pozwalają, należy ukazać związki tych wartości z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i Komentarzem generalnym nr 5. Zaleca się przeprowadzanie szkoleń indywidualnie lub w niewielkich grupach użytkowników o zbliżonych potrzebach i możliwościach poznawczych. W wypadku szkolenia grupowego preferowana jest forma umożliwiająca jego uczestnikom wzajemny kontakt – stacjonarna lub z użyciem komunikatora internetowego. Warto odwołać się do doświadczeń użytkownika w zarządzaniu budżetem domowym i/lub świadczeniem pomocowym przekazanym na określony cel i wymagającym rozliczenia, na przykład w ramach programu „Aktywny Samorząd”.

Uczestnicy szkolenia dla osób chcących kierować zarządzaniem BO osobiście powinni posiadać wiedzę co najmniej w zakresie:

- formalnych aspektów współpracy z osobami świadczącymi usługi w ramach BO, na przykład asystencji osobistej – prawa pracownika, angażowanie do pracy, zakończenie współpracy;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- regulowania należności za produkty i usługi – interpretacja danych zawartych na fakturze, korzystanie z bankowości elektronicznej;
- posługiwania się kartą płatniczą;
- korzystania z płatności pośrednich i bezpośrednich;
- monitorowania wydatkowania środków z BO, zasad współpracy z organami kontroli w tym zakresie;
- rozpoznawania zmian we własnych potrzebach finansowanych z BO, w tym dokonywania przesunięć pomiędzy poszczególnymi kosztami finansowanymi z BO oraz renegocjacji kwoty BO;
- raportowania i rozliczania wydatkowania środków w ramach BO;
- zasad łączenia środków w ramach BO z innymi środkami, na przykład własnymi, z innych świadczeń pomocowych.

Użytkownik zamierzający samodzielnie zarządzać BO powinien ponadto otrzymać wiedzę z zakresu obowiązków podatnika.

O ile forma szkolenia na to pozwala, należy przedstawić uczestnikom do rozwiązania symulacyjne sytuacje z zakresu zarządzania BO. Treść szkolenia musi być dostępna w wersjach PJM oraz AAC w miarę wystąpienia takich potrzeb. Szkolenia powinny zostać zindywidualizowane – w zależności od możliwości poznawczych, wiedzy i umiejętności użytkowników BO.

Możliwe jest włączenie w proces szkolenia osób wspierających osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Zalecane jest włączanie w proces szkoleń osób z niepełnosprawnościami jako prowadzących/współprowadzących szkolenia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

9. Zadania personelu pierwszej linii oraz jego szkolenie

Personel pierwszej linii jest kluczowy dla zapewnienia wdrożenia BO zgodnie z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych – z poszanowaniem podmiotowości i prawa osób z niepełnosprawnościami do samodecydowania. Poniżej opisane zostały kompetencje i zadania takiego personelu. Zaproponowany został także ramowy program szkolenia tej grupy.

9.1. Zadania personelu pierwszej linii

Konieczne jest zrozumienie przez personel swojej roli jako pomocniczej, nieodbierającej zarządzania BO jego użytkownikom. Jest to ważny element szkolenia.

Zadania:

- wsparcie w przygotowywaniu raportów BO przez użytkowników BO,
- wsparcie użytkowników BO w poruszaniu się po lokalnym rynku usług/towarów objętych katalogiem BO,
- przyjmowanie i rozliczanie raportów użytkowników BO,
- udzielanie informacji na temat BO.

9.2. Ramowy program szkolenia

Szkolenie dla personelu pierwszej linii powinno obejmować następujące zagadnienia:

1. Idea BO jako instrumentu wspierającego niezależne życie osób z niepełnosprawnościami;
2. Główne założenia BO:
 - podejście skoncentrowane na osobie,
 - decyzyjność i kontrola BO przez użytkownika BO;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Rola personelu pierwszej linii we wsparciu użytkowników BO;
4. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych – ze szczególnym uwzględnieniem art. 19 dotyczącego niezależnego życia;
5. Możliwości finansowania różnych potrzeb w zakresie BO z uwzględnieniem:
 - gotowych rozwiązań (instrumentów wsparcia w postaci usług oraz możliwości jednorazowych zakupów),
 - adaptacji potrzeb za pomocą usług i środków nieobjętych standardowym katalogiem,
 - katalogu wyłączeń;
6. Zasady przyznawania/rozliczania BO oraz zarządzania nim (ze szczególnym uwzględnieniem bezpośrednich i pośrednich form płatności), zgodnie z obowiązującymi przepisami, zasadami i regułami;
7. Współpraca z podmiotami obsługującymi BO w ramach płatności pośrednich (wraz z zakresem kompetencji tych podmiotów);
8. Idea i możliwości *peer consuelingu*;
9. Rynek usług dla osób z niepełnosprawnościami – ze szczególnym uwzględnieniem usług podstawowych objętych katalogiem BO:
 - lokalny rynek usług (instytucje prowadzące usługi, niezależni usługodawcy),
 - sieciowanie użytkowników BO z usługodawcami,
 - zasady wyceny usług oraz towarów możliwych do zakupu w ramach BO;
10. Kompetencje instytucji wspierających użytkownika BO;
11. Procedury odwoławcze związane z BO;
12. Prowadzenie uproszczonej rachunkowości i obsługi oprogramowania rozrachunkowego;
13. Komunikacja i praca z klientem z różnymi niepełnosprawnościami.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

10. Centralna baza ekspertów

Osoby przeszkolone w zakresie BO oraz instytucje uprawnione do obsługi BO powinny zostać wpisane do centralnej bazy ekspertów prowadzonej przez podmiot o ogólnopolskim zasięgu działania.

Centralna baza ekspertów jest rozwiązaniem docelowym – nie jest wymagana na pierwszym etapie wdrażania systemu BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

11. Wymagania dla podmiotów będących w procesie obsługi BO

11.1. Powiatowe centra pomocy rodzinie

11.1.1. Obowiązki

Do obowiązków powiatowego centrum pomocy rodzinie należy:

- zatrudnienie i przeszkolenie odpowiedniej liczby konsultantów BO; zakładana liczba użytkowników BO przypadających na 1 konsultanta wynosi 20;
- organizacja procedury przyjmowania i rozpatrywania wniosków o BO;
- organizacja procedury odwoławczej;
- raportowanie działań organowi nadzorującemu.

11.1.2. Finansowanie

Finansowanie będzie zapewnione z budżetu centralnego.

11.2. Podmiot wspierający kwalifikację do BO

11.2.1. Warunki

O status podmiotu wspierającego kwalifikację do BO mogą ubiegać się:

- jednostki administracji publicznej (w rozumieniu ustawowym); co do zasady PCPR nie powinno łączyć obowiązków wskazanych w p. 11.1 z obowiązkami podmiotu wspierającego kwalifikację do BO – jednak w uzasadnionych przypadkach (niemożliwości pełnienia tej funkcji przez podmiot lokalny na poziomie gminnym) taka sytuacja jest dopuszczalna,
- organizacje pozarządowe, statutowo zajmujące się wspieraniem osób z niepełnosprawnościami,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- podmioty ekonomii społecznej, statutowo zajmujące się wspieraniem osób z niepełnosprawnościami,
- przedsiębiorstwa posiadające kod PKD 88.99.Z (pozostała pomoc społeczna bez zakwaterowania, gdzie indziej niesklasyfikowana).

11.2.2. Obowiązki

Do obowiązków podmiotu wspierającego kwalifikację do BO należy:

- zorganizowanie i szkolenie zespołu ds. BO,
- obsługa procedury tworzenia planu wsparcia,
- współpraca z PCPR,
- raportowanie działań organowi nadzorującemu.

11.2.3. Finansowanie

Finansowanie będzie zapewnione z budżetu centralnego.

11.3. Podmiot wspierający użytkownika BO – operator płatności

11.3.1. Warunki

O status podmiotu obsługującego zarządzanie BO mogą ubiegać się:

1. Jednostki administracji publicznej (w rozumieniu ustawowym).
2. Organizacje pozarządowe, statutowo zajmujące się wspieraniem osób z niepełnosprawnościami.
3. Podmioty ekonomii społecznej, statutowo zajmujące się wspieraniem osób z niepełnosprawnościami.
4. Przedsiębiorstwa posiadające kod PKD 88.99.Z (pozostała pomoc społeczna bez zakwaterowania, gdzie indziej niesklasyfikowana).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

11.3.2. Obowiązki

Do obowiązków podmiotu wspierającego użytkownika BO należy:

1. Obsługa płatności zleczanych przez użytkownika BO.
2. Rozliczanie i raportowanie BO – w ustalonych w planie wsparcia interwałach czasowych – w kontakcie z PCPR i wyznaczonymi konsultantami BO.
3. Doradztwo w zakresie pozyskiwania usług/towarów.
4. Pozyskiwanie usług/towarów; kontakty z usługodawcami.
5. Raportowanie działań właścicielom obsługiwanych BO.
6. Raportowanie działań organowi nadzorującemu.

11.3.3. Finansowanie

Koszt obsługi BO jest pokrywany ze środków BO. Możliwe jest łączenie statusu podmiotu wspierającego kwalifikację do BO ze statusem podmiotu obsługującego zarządzanie BO.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

12. Mechanizmy ewaluacji

Ewaluacja BO powinna być prowadzona dwutorowo. Z jednej strony niezbędna jest ewaluacja całego instrumentu pozwalająca na kompleksową ocenę jego funkcjonowania dla różnych grup użytkowników i w różnych miejscach. Z drugiej zaś strony – niezbędne jest wypracowanie mechanizmów ewaluacji indywidualnej pozwalającej na ocenę funkcjonowania rozwiązania na poziomie konkretnych użytkowników. Poniżej opisane zostały proponowane mechanizmy obu typów ewaluacji.

12.1. Kompleksowa ewaluacja instrumentu

Budżet osobisty jako rozwiązanie nowe powinien podlegać systematycznej ewaluacji, zwłaszcza w pierwszych latach po wdrożeniu. Sugerowane jest przeprowadzenie ewaluacji po 2 pierwszych latach, a następnie po 5 latach od wprowadzenia instrumentu do systemu.

Obligatoryjna ewaluacja instrumentu powinna być prowadzona centralnie, jednakże zalecane jest w miarę możliwości także prowadzenie ewaluacji przez poszczególne samorządy / na poziomie regionalnym.

Ewaluacja powinna opierać się o następujące kryteria:

- użyteczność – rozumiana jako ocena stopnia, w jakim instrument jest dopasowany do faktycznych potrzeb użytkowników;
- skuteczność – rozumiana jako ocena stopnia, w jakim instrument przyczynił się do osiągnięcia określonych celów (zwiększanie celów związanych ze wzrostem możliwości prowadzenia niezależnego życia przy włączeniu w społeczność);
- efektywność – rozumiana jako ocena przekształcenia zainwestowanych zasobów finansowych i organizacyjnych w efekty.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Ewaluacja powinna być prowadzona przy użyciu zróżnicowanych metod i z uwzględnieniem różnych perspektyw, wśród których za kluczową należy uznać perspektywę użytkowników.

Prowadzone badania ewaluacyjne powinny pozwolić uzyskać odpowiedź na szereg pytań. Kluczowe spośród nich określone zostały poniżej, jednakże ich listę należy traktować jako otwartą.

Kluczowe pytania, na które powinna przynieść odpowiedź ewaluacja:

- W jakiej skali rozwiązanie funkcjonuje? Ile osób jest objętych wsparciem? Czy i jakie różnice występują we wdrażaniu instrumentu na poziomie poszczególnych regionów? Czy i jakie różnice występują ze względu na rodzaj niepełnosprawności / typ potrzeb użytkowników?
- Czy i w jakim zakresie wdrożenie instrumentu przyczynia się do możliwości prowadzenia przez jego użytkowników niezależnego życia?
- Czy i w jakim zakresie funkcjonujące procedury kwalifikacji do uzyskania wsparcia w ramach BO są dobrze określone? Jeśli nie, to jakie zmiany są oczekiwane? Jakie bariery (proceduralne, organizacyjne, innego typu) pojawiają się na etapie kwalifikacji osoby do wsparcia w ramach BO?
- Czy katalog elementów wsparcia jest dobrze określony? Jeśli nie, to dlaczego? Co i w jaki sposób powinno zostać zmienione?
- W jaki sposób wygląda zarządzanie BO przez użytkowników? Jakie bariery pojawiają się przy poszczególnych typach płatności? Jak można je niwelować?

Sugerowane jest wykorzystanie następujących metod prowadzenia ewaluacji.

Wykorzystanie danych monitoringowych

Dane monitoringowe dotyczące realizacji BO powinny być zbierane w trybie ciągłym. Powinny pozwolić na identyfikację liczby użytkowników BO i sumę przyznaných środków w podziale regionalnym (do poziomu

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

gminy) ze względu na rodzaj niepełnosprawności / typ doświadczanych trudności w funkcjonowaniu oraz płeć i wiek. Zebrane w ten sposób dane dostarczą podstawowych informacji o skali i zakresie funkcjonowania instrumentu.

Wywiady indywidualne i grupowe

Tego typu działania umożliwiają pokazanie perspektywy użytkowników, jak i perspektywy instytucjonalnej. Celem wywiadów powinna być identyfikacja tak barier, jak i dobrych praktyk.

Studia przypadków

Pozwalają na dokładną analizę konkretnych przypadków, ze szczególnym uwzględnieniem różnych sposobów zarządzania BO.

Kwestionariusze ankiet

Pozwalają na przeprowadzenie rzetelnej i reprezentatywnej oceny poszczególnych komponentów instrumentu.

Wszystkie narzędzia badawcze powinny być skonstruowane zgodnie z zasadami dostępności.

Przy opracowywaniu planu ewaluacji uwzględnione powinny zostać zmienne mogące wpływać na różnice w ocenie instrumentu (w szczególności rodzaj niepełnosprawności, miejsce zamieszkania, płeć, wiek).

Ewaluacja powinna zakończyć się szczegółowymi rekomendacjami w zakresie poszczególnych elementów funkcjonowania instrumentu. Badanie powinno być prowadzone przez niezależny podmiot zewnętrzny mający doświadczenie w prowadzeniu badań i analiz w środowisku osób z niepełnosprawnościami.

12.2. Ewaluacja na poziomie jednostkowym

Celem ewaluacji na poziomie jednostkowym jest ocena wykorzystywania środków w ramach BO przez konkretnych użytkowników i identyfikacja

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

ewentualnych barier z tym związanych. Jest ona bezpośrednio powiązana z ewaluacją realizacji planu wsparcia. Główną osobą odpowiedzialną za prowadzenie takiej ewaluacji jest konsultant.

Ewaluacja powinna być prowadzona raz na pół roku i powinna przyjmować perspektywę użytkownika jako perspektywę centralną. Powinna być połączona z okresową oceną potrzeb użytkownika i wynikającą z tych potrzeb koniecznością zmian w planie wsparcia.

Efektem ewaluacji jednostkowej powinno być lepsze dostosowanie planu wsparcia do faktycznych potrzeb i możliwości użytkownika.

Poniżej przedstawiamy kluczowe pytania, na które należy zwrócić uwagę, prowadząc ewaluację:

- W jaki sposób BO pomaga Pani/Panu w prowadzeniu niezależnego życia? Czy i w jaki sposób BO przyczynia się do realizacji określonych w planie wsparcia celów? Jeśli się nie przyczynia, to dlaczego?
- Czy i jakie bariery napotkał/a Pani we wdrażaniu planu wsparcia? Jak można te bariery zniwelować?
- Jak Pani/Pan radzi sobie z zarządzaniem budżetem osobistym? Czy i jakiego wsparcia w tym zakresie potrzebuje?
- Czy od momentu określenia planu wsparcia zmieniła się Pani/Pana sytuacja? Jeśli tak, to czy i w jaki sposób wpływa ona na Pani/Pana potrzeby związane ze wsparciem? Czy w planie wsparcia powinny zostać wprowadzone jakieś zmiany/modyfikacje? Jakie?

Rozmowa ewaluacyjna powinna być prowadzona przez konsultanta w sposób partnerski i dostosowany do możliwości poznawczych oraz sposobu komunikowania się osoby. Efektem takiej ewaluacji powinno być usprawnienie procesu realizacji planu wsparcia przez użytkownika.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

13. Mapa drogowa wdrażania budżetu osobistego

Poniżej w tabeli 3 przedstawiona została mapa drogowa wdrażania BO z podziałem na warianty i etapy.

Tabela 3. Mapa drogowa wdrażania BO (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Działanie	Uszczegółowienie	Etapy	Uwagi
1.	Przygotowanie systemu prawnego	Wariant 1 – włączenie systemu BO w obecny system prawny na bazie obowiązującego prawa. Wariant 2 – przygotowanie odrębnej ustawy o BO lub włączenie systemu BO do odpowiedniego ustawodawstwa.	Jeden etap	
2.	Ustalenie źródeł finansowania	1 – Finansowanie z budżetu centralnego – absorbowanie środków z różnych źródeł.	Jeden etap	Przygotowanie mechanizmów płatniczych (mechanizmów przepływu środków).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		2 – łączone finansowanie z budżetu centralnego i samorządowego.		
3.	Zdefiniowanie grupy docelowej oraz procedura kwalifikacyjna	Osoby ze wskazanego przedziału, które pozytywnie przejdą weryfikację wstępną – w oparciu o ankietę kwalifikacyjną.	Jeden etap	
4.	Ustalenie katalogu elementów wsparcia	<p>W tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ustalenie minimalnych standardów usług; • Ustalenie zasad wyceny usług – w formie instrukcji dla PCPR i zespołów ds. BO. 	<p>Dwa etapy:</p> <p>1 – Katalog podstawowy oraz kategoria inne.</p> <p>2 – Rozszerzanie katalogu podstawowego o usługi, na które jest popyt (które weszły do kanonu często</p>	Możliwe jest wprowadzenie etapowości wdrażania proponowanego katalogu podstawowego – z zastrzeżeniem, że podstawowymi usługami koniecznymi do wdrożenia na pierwszym etapie jest asystencja osobista oraz wspierane podejmowanie decyzji.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

			wybieranych) oraz kategoria inne.	
5.	Budowa systemu informacyjnego	<p>Cele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie kampanii informacyjnej BO; • Przygotowanie systemu informacyjnego do stałej obsługi BO. 	Jeden etap	
6.	Kampania informacyjna	Celem kampanii jest stymulowanie rynku do wprowadzania na szerszą skalę usług z podstawowego katalogu wsparcia. Kampania skierowana jest do samorządów (tu obligatoryjne przygotowanie usług), organizacji pozarządowych, firm.	Działanie w trybie ciągłym	Konieczne jest podanie harmonogramu wdrożenia systemu BO, a także warunków i zasad wykonywania usług, tak aby były one jasne i wiarygodne dla potencjalnych organizatorów/wykonawców usług.
7.	Budowa systemu szkoleniowego	Przygotowanie systemu szkoleń dla PCPR, konsultantów BO,	Jeden etap	

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		<p>podmiotów wspierających użytkownika BO, kadr informacyjnych, użytkowników BO.</p> <p>Przygotowanie procedur – w szczególności: kwalifikacyjnej, sporządzania planu wsparcia, odwoławczej.</p> <p>Opracowanie systemu ewaluacji.</p>		
8.	Budowa systemu obsługi BO	<p>Przygotowanie i szkolenie kadry PCPR (przyjmujących wnioski o BO; konsultantów BO; obsługujących procedurę odwoławczą).</p> <p>Powołanie systemu podmiotów wspierających BO, a z ich pomocą – zespołów ds. BO, wraz ze szkoleniem podmiotów i zespołów.</p>	Jeden etap	

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Przygotowanie systemu informacyjnego wraz ze szkoleniem kadr.		
9.	Wdrożenie systemu i rozpoczęcie działań			

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

14. Wytyczne do testowania w ramach projektu

Bez wprowadzenia instrumentu o nazwie „budżet osobisty” do polskiego systemu prawnego nie jest możliwe jego pełne przetestowanie, zwłaszcza w warunkach projektowych. Największym mankamentem jest brak możliwości bezpośredniego przekazania środków na konto uczestnika (płatności bezpośrednie). Można jednak mimo wszystko wypróbować większość kluczowych elementów tego instrumentu. W projekcie „Aktywni niepełnosprawni” testowane będą i inne instrumenty (patrz „Słowo wstępne”), a więc w rzeczywistości wachlarz możliwości stwarzanych przez BO będzie bardzo szeroki, szerszy niż w początkowym etapie wdrożenia instrumentu do systemu (na etapie pierwszym zaplanowano finansowanie wyłącznie asystencji osobistej).

Przede wszystkim w projekcie można przetestować założone mechanizmy rekrutacji uczestników, sprawdzić adekwatność do potrzeb zaproponowanych dokumentów (wniosku i ankiety kwalifikacyjnej). Następnie możliwe jest przeprowadzenie ze zrekrutowanymi osobami spotkań konsultacyjnych i indywidualnych oraz przygotowanie planów wsparcia, które – w zależności od potrzeb uczestnika – objąć mogą:

- Asystencję osobistą. W planie zostanie wskazana liczba godzin do wykorzystania (podobnie funkcjonuje asystencja osobista w ramach BO w wielu krajach). Asystencja osobista będzie realizowana zgodnie z opracowanymi i skierowanymi do testowania w ramach niniejszego projektu standardami, obejmującymi maksymalną decyzyjność osoby z niepełnosprawnością w zakresie wyboru asystenta i ustalania jego obowiązków oraz daleko posuniętą elastyczność i indywidualizację tej usługi zgodną ze standardami wyznaczonymi przez Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.
- Wskazane w planie wsparcia elementy innych instrumentów powstałych w projekcie, w tym:
 - usługi mobilnego doradcy włączenia społecznego,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- o elementy wspieranego podejmowania decyzji,
- o niezbędne wsparcie w zakresie wspomagających i alternatywnych metod komunikacji.

Rekomenduje się wycenę tych usług w sposób umożliwiający ich sfinansowanie przez osobę z niepełnosprawnością w ramach przyznanego jej budżetu osobistego, mimo braku płatności bezpośredniej (np. przez przyznanie vouchera/bonu na wybraną usługę).

- Równolegle osoba, która otrzyma budżet osobisty, może być objęta pilotażem pozostałych instrumentów, w tym:
 - o poszerzonego wsparcia wytechnieniowego, którym będą objęci jej rodzice / opiekunowie faktyczni,
 - o funduszu powierniczego, pozwalającego (na etapie pilotażu) na zaplanowanie wsparcia tej osoby z majątku, dla którego fundusz miałby być ustanowiony (w ramach testowania tego instrumentu planowane jest przygotowanie całej analizy majątku, odpowiednich umów i zasad jego dystrybucji, w tym na wypadek śmierci fundatora – na przykład rodzica).

Takie podejście do testowania budżetu osobistego zagwarantuje pozyskanie danych istotnych dla wdrażania tego instrumentu nie tylko na pierwszym etapie jego implementacji do systemu, ale także na dalszych etapach, zakładających poszerzanie katalogu form wsparcia możliwych do objęcia budżetem.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

15. Podsumowanie

Zaproponowane powyżej rozwiązania mają charakter kompleksowy i docelowo powinny być wdrażane jako całość. Proponowany model może być w pewnych aspektach wdrażany etapowo. Dotyczy do przede wszystkim katalogu usług, które mogą być włączane do BO pojedynczo. Natomiast przed uruchomieniem BO konieczne jest zbudowanie jego pełnej infrastruktury.

Należy zwrócić uwagę, iż – podobnie jak w innych krajach wdrażających BO – zainteresowanie tą formą wsparcia będzie kształtować się początkowo na poziomie kilku procent osób potencjalnie uprawnionych. Oznacza to, że przez pewien czas (szacowany na 1-3 lata) w systemie będzie stosunkowo niewiele osób, co pozwoli na jego efektywną ewaluację, korekty i rozwój. Natomiast w kolejnych latach należy spodziewać się znacznego przyrostu zainteresowanych.

Należy przyjąć założenie, że każda włączana usługa wiąże się z przeniesieniem dotychczas przeznaczonych na nią środków z innych programów do BO lub też wskazania źródła finansowania (jeśli usługa jest nowa na rynku). Co do zasady, należy dążyć do finansowania BO z budżetu centralnego.

Warto także wyraźnie podkreślić, że bez wdrożenia BO nie jest możliwe zapewnienie zgodności systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami z zapisami Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Najczęściej zadawane pytania i odpowiedzi (FAQ)

Poniższa lista FAQ obejmuje kwestie z różnych obszarów dotyczących BO i należy się spodziewać, że w miarę napływu pytań i potrzeby przygotowywania wyjaśnień konieczne będzie ich pogrupowanie zgodne z porządkiem etapów występujących w procesie aplikowania, przyznawania, wykorzystania, rozliczania, modyfikacji, ewaluacji budżetu osobistego.

Lista FAQ, jeśli ma spełniać swoje zadanie, powinna być modyfikowana na bieżąco i moderowana z uwzględnieniem rosnącej świadomości użytkowników i interesariuszy o istnieniu takiego instrumentu lub nawet planach jego wdrożenia.

Zarówno zadawane pytania, jak i treść odpowiedzi powinny być pisane językiem użytkownika, tak by były zrozumiałe dla każdego. Zdania powinny być krótkie i zawierać tylko informacje prowadzące do szybkiego uzyskania odpowiedzi. Dopuszczalne jest wklejanie linków wewnętrznych w odpowiedzi, tak by powstała struktura drzewiasta, a użytkownik lub interesariusz z łatwością mógł sięgnąć do interesujących go treści.

Co to jest budżet osobisty?

Budżet osobisty to kwota pieniędzy przekazywana osobom z niepełnosprawnościami przez państwo za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie w miejscu zamieszkania. Pieniądze te osoba z niepełnosprawnością może wydać na zakup produktów i usług wzmacniających jej niezależność. Pieniądze z budżetu osobistego osoba z niepełnosprawnością może wydać na przykład na zapłacenie asystentowi osobistemu za jego usługi, dostosowanie mieszkania albo samochodu do własnych potrzeb. Do przyznania budżetu osobistego w danej wysokości prowadzi określona procedura. Pieniądze z budżetu osobistego osoba z niepełnosprawnością wydaje zgodnie ze swoim indywidualnym planem wsparcia. Wydatkowanie pieniędzy z budżetu osobistego jest

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

kontrolowane przez powiatowe centrum pomocy rodzinie, które ten budżet przyznało.

Dlaczego warto mieć własny budżet osobisty?

Celem budżetu osobistego jest maksymalne możliwe wsparcie potrzeb osoby z niepełnosprawnością oraz zapewnienie jej niezależności, decyzyjności i kontroli nad własnym życiem.

Środki, które otrzyma w ramach budżetu osobistego, pozostają w jej zarządzaniu. Musi je wydać zgodnie z planem wsparcia, jednak to ona decyduje, kto, kiedy i na jakich warunkach będzie świadczyć usługi. Oznacza to, że może na przykład samodzielnie wybrać asystenta osobistego i zrezygnować z jego usług wtedy, kiedy o tym zadecyduje. To osoba z niepełnosprawnością wybiera, czy poziom danej usługi jest dla niej odpowiedni. Żaden konkretny wykonawca nie może zostać jej narzucony odgórnie. Również osoba z niepełnosprawnością decyduje o warunkach wykonywania dla niej usług (na przykład w zakresie wsparcia asystenckiego).

Czy otrzymanie budżetu osobistego wiąże się z utratą innych świadczeń?

Nie – otrzymanie budżetu osobistego, co do zasady, nie wiąże się z utratą innych świadczeń, takich jak na przykład świadczenie pielęgnacyjne.

Czym różnią się płatności bezpośrednie od płatności pośrednich?

Płatności bezpośrednie oznaczają, że osoba, użytkownik budżetu osobistego, otrzymuje środki z tego budżetu bezpośrednio na swoje konto bankowe i jest odpowiedzialna za ich wydatkowanie i rozliczanie. Płatności

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

pośrednio oznaczają, że środki z budżetu osobistego danej osoby są przekazywane na konto podmiotu (na przykład organizacji, firmy), którą ta osoba wybrała dla siebie do wsparcia w zarządzaniu budżetem osobistym.

Kto może wystąpić o budżet osobisty?

O budżet osobisty może wystąpić każda osoba, której sprawność jest ograniczona przez minimum 6 miesięcy i z tego powodu nie może ona uczestniczyć w życiu społecznym na równi z innymi osobami. O budżet osobisty może wystąpić osoba dorosła albo rodzice w imieniu dziecka, które skończyło pierwszy rok życia. Osoba występująca o budżet osobisty nie musi mieć orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. O budżet osobisty mogą występować obywatele polscy i osoby mające prawo stałego pobytu w Polsce.

Co musi zrobić osoba z niepełnosprawnością, by aplikować o budżet osobisty?

Aby aplikować o budżet osobisty, trzeba wypełnić specjalną ankietę. Wypełniona elektronicznie ankieta trafi do powiatowego centrum pomocy rodzinie, na którego terenie działania mieszka dana osoba niepełnosprawna. Tam podjęte zostaną dalsze kroki. Wypełnienie анкеты nie jest jednoznaczne z przyznaniem środków.

Kto decyduje o tym, co się znajduje w budżecie osobistym?

W ogromnej mierze decyduje o tym sam użytkownik budżetu osobistego, który najlepiej zna swoje potrzeby i wypełnia specjalną ankietę kwalifikacyjną. Propozycje osoby niepełnosprawnej weryfikuje zespół ds.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

budżetu osobistego, w którego skład wchodzi między innymi pracownik socjalny z powiatowego centrum pomocy rodzinie i mająca odpowiednie kwalifikacje osoba niepełnosprawna o ograniczeniu sprawności możliwie najbardziej zbliżonej do osoby aplikującej (udział ww. osoby w procedurze nie jest obligatoryjny, ale zdecydowanie rekomendowany).

Co może być sfinansowane z budżetu osobistego?

Z budżetu osobistego mogą być finansowane usługi i zakupy zawarte w katalogu podstawowym.

Budżet osobisty pozwala również na finansowanie innych usług lub zakupów towarów. W tym celu należy przygotować się do wypełnienia ankiety kwalifikacyjnej:

- zastanowić się, w czym pomoże zakup danych usług/towarów, jakie problemy rozwiąże, jakie usprawnienia wprowadzi w życiu osoby z niepełnosprawnością;
- wskazać przykładowych usługodawców/sprzedawców, u których będzie możliwy zakup usług/towarów;
- wskazać, jakie będą szacunkowe koszty (na przykład miesięczne lub jednorazowe).

Jeśli osoba z niepełnosprawnością chce zakupić usługę, powinna zastanowić się, w jakim okresie miałyby być ona świadczone (na przykład na kilka miesięcy, rok, bezterminowo).

Następnie należy w ankiecie opisać zakup wybranych usług/towarów, uwzględniając powyższe punkty.

Czy trzeba mieć ważny dokument stwierdzający niepełnosprawność, by aplikować o budżet osobisty?

Aby aplikować o budżet osobisty, nie trzeba posiadać orzeczenia o niepełnosprawności.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Dla zespołu ds. budżetu osobistego istotna jest wiedza o barierach i utrudnieniach, na które osoba z niepełnosprawnością natrafia w codziennym funkcjonowaniu. Jednocześnie ważna jest wiedza o jej codziennych działaniach, planach (na przykład związanych z edukacją czy pracą).

Jeśli taka osoba posiada dokumentację (przykładowo orzeczenie o niepełnosprawności, dokumentacja medyczna, informacje o wykształceniu, przebiegu pracy zawodowej), która może ułatwić zespołowi ds. budżetu osobistego lepsze zrozumienie jej sytuacji, warto ją dołączyć.

Jak się przygotować do wizyty zespołu ds. budżetu osobistego?

Celem zespołu ds. budżetu osobistego jest zrozumienie sytuacji życiowej danej osoby z niepełnosprawnością i jej potrzeb, tak aby możliwe było dobranie jak najbardziej adekwatnego wsparcia.

Należy pamiętać, że konsultacja ma charakter skoncentrowany na danej osobie, co oznacza, że głos osoby z niepełnosprawnością w konsultacji jest bardzo ważny.

Przed konsultacją należy zapoznać się z proponowanym planem wsparcia, który osoba niepełnosprawna otrzyma od zespołu ds. budżetu osobistego. Warto zastanowić się, które elementy planu odpowiadają jej potrzebom, a które są zbędne. Być może na jakąś usługę lub zakup przeznaczono zbyt mało godzin lub środków? Być może jakaś usługa lub zakup, którą osoba z niepełnosprawnością zgłaszała w ankiecie wstępnej, została pominięta? A może w planie pojawiła się usługa, o którą dana osoba nie wnioskowała?

Należy przygotować wszystkie uwagi i pomysły odnoszące się do planu wsparcia. Jeśli osoba z niepełnosprawnością dysponuje dodatkową dokumentacją (która nie została złożona wraz z wnioskiem), warto, żeby miała ją ze sobą.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Należy pamiętać, że jeśli po konsultacji plan wsparcia nadal nie będzie zadowalający, osobie z niepełnosprawnością przysługuje druga konsultacja.

Kto może udzielić wsparcia w przygotowaniu wniosku o budżet osobisty?

O pomoc w przygotowaniu wniosku osoba z niepełnosprawnością może zwrócić się do pracowników specjalnej bezpłatnej infolinii przeznaczonej do obsługi informacyjnej budżetu osobistego [w momencie rozpoczęcia funkcjonowania budżetu osobistego w tym miejscu należy wprowadzić do dokumentu dane infolinii].

Usługi doradcze świadczone są również przez podmioty obsługujące budżet osobisty [w momencie rozpoczęcia funkcjonowania budżetu osobistego w tym miejscu należy zamieścić link do listy podmiotów]. Usługi te mogą być płatne.

Kto może udzielić wsparcia w zarządzaniu budżetem osobistym?

Jeśli osoba z niepełnosprawnością zdecyduje się na obsługę budżetu osobistego w formie płatności bezpośredniej, staje się osobą odpowiedzialną za jego obsługę i rozliczanie. Zostanie jej przydzielony konsultant budżetu osobistego odpowiedzialny za przyjmowanie i weryfikację raportów. Konsultant ten pełni również rolę doradcy w zakresie wydatkowania i rozliczania środków, nie zajmuje się jednak wyszukiwaniem i pozyskiwaniem usług dla danej osoby z niepełnosprawnością.

Jeśli osoba z niepełnosprawnością wybierze budżet osobisty w formie płatności pośredniej, musi wybrać jeden z podmiotów obsługujących zarządzanie nim (wybór zostanie wpisany w plan wsparcia). Podstawowym

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zadaniem tego typu podmiotów jest obsługa środków, które zostały przyznane użytkownikowi budżetu osobistego. Użytkownik budżetu osobistego zleca podmiotowi wspierającemu obsługę techniczną, pozostając w dalszym ciągu osobą zarządzającą budżetem (również przy pomocy wspieranego podejmowania decyzji). Obsługa techniczna może obejmować w szczególności:

- obsługę płatności (konta bankowego),
- sporządzanie i przesyłanie raportu budżetu osobistego do konsultanta,
- wyszukiwanie i kontraktowanie usług/zakupów,
- doradztwo w zakresie budżetu osobistego.

Należy pamiętać, że bez względu na wybór formy płatności zarządzanie budżetem osobistym (decydowanie o wyborze usługodawcy i osobach, które będą świadczyć usługi) należy do osoby z niepełnosprawnością.

Jak należy rozliczać budżet osobisty?

W celu rozliczenia budżetu osobistego w formie płatności bezpośrednio i pośrednio wydatki należy raportować przez pierwsze 3 miesiące obowiązkowo w odstępach miesięcznych poprzez złożenie formularza rozliczenia wraz z załącznikami (wyciąg z rachunku oraz faktury poświadczające wykonanie usługi lub zakup towaru). Po upływie pierwszych 3 miesięcy użytkownik budżetu osobistego może podjąć decyzję, czy chce raportować i rozliczać wykorzystanie budżetu osobistego w perspektywie miesięcznej, kwartalnej czy rocznej. W trybie płatności pośredniej to podmiot obsługujący zarządzanie budżetu osobistego zobowiązany jest do raportowania i rozliczenia budżetu. W przypadku płatności pośredniej i przekroczenia wydatków bez ich uzupełnienia podmiot obsługujący zarządzanie budżetu osobistego zobligowany jest do wystawienia faktury właścicielowi budżetu osobistego na pokrycie wydatków przekraczających planowany budżet.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy można przenosić kwoty z budżetu osobistego pomiędzy miesiącami rozliczeniowymi?

W okresie pierwszych 3 miesięcy zaleca się rozgraniczenie poniesionych wydatków w okresie miesięcznym. Po upływie okresu przejściowego (pierwszych 3 miesięcy) istnieje możliwość rozliczania kwartalnego, a niektórych wydatków – w dłuższych odstępach czasu (rocznie), co może wpłynąć na przenoszenie kwot budżetu osobistego pomiędzy miesiącami rozliczeniowymi. W szczególnych przypadkach dopuszcza się przenoszenie kwot z budżetu osobistego pomiędzy miesiącami rozliczeniowymi również w okresie przejściowym – za zgodą jednostki rozliczającej.

Jakie są konsekwencje braku rozliczenia budżetu osobistego w wyznaczonych terminach?

Złożenie sprawozdania po wyznaczonym terminie wymaga pisemnego uzasadnienia instytucji wypłacającej środki w terminie do 10 dni od daty obowiązującego przekazania rozliczenia. Brak złożenia rozliczenia po tym terminie może skutkować zmianą decyzji o przyznaniu budżetu osobistego i/lub zwrocie otrzymanych wcześniej środków w terminie natychmiastowym. Ponadto konsekwencją braku rozliczenia budżetu osobistego w wyznaczonym terminie może być zmiana płatności z bezpośredniej na pośrednią.

Czy osoba z niepełnosprawnością intelektualną może otrzymać budżet osobisty?

Tak, jest to możliwe. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną może być wspierana w procesie aplikowania o budżet osobisty i później – w procesie zarządzania tymże budżetem – przez inne osoby (na przykład rodzinę lub inną wskazaną osobę) lub w ramach wspieranego podejmowania decyzji

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

(kiedy usługa taka zostanie wprowadzona). Wybór płatności pośrednich może w takim wypadku ułatwić zarządzanie budżetem osobistym.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Słownik, wykaz skrótów

Użytkownik BO – osoba, której został przyznany budżet osobisty (BO).

Personel pierwszej linii – do personelu pierwszej linii zaliczane są osoby:

- prowadzące doradztwo dotyczące BO (w szczególności pracownicy infolinii dedykowanej BO),
- konsultanci BO (zobacz hasło „Konsultant BO”),
- zespół ds. BO.

Konsultant BO – osoba odpowiadająca za bieżące przyjmowanie raportów (sprawozdań) użytkowników BO. Odpowiedzialna jest za weryfikację prawidłowości wydatkowania środków poszczególnych (przypisanych do niej) użytkowników BO, kontrolę terminowości ich składania. Prowadzi doradztwo w zakresie wydatkowania i rozliczania środków.

Peer counseling / doradztwo wzajemne – doradztwo związane z kwestiami niezależnego życia lub innymi dotyczącymi życia osoby niepełnosprawnej. Jest prowadzone przez osoby z niepełnosprawnościami posiadające większe praktyczne doświadczenie na przykład w podejmowaniu i realizowaniu niezależnych decyzji czy organizowaniu dla siebie wsparcia (przykładowo w postaci usług asystencji osobistej, budżetu osobistego). W państwach o silniejszych niż Polska tradycjach deinstytucjonalizacji (takich jak USA, Wielka Brytania, Szwecja) zwykle jest realizowane w centrach niezależnego życia. Prowadzone jest zazwyczaj w nieformalnej atmosferze, bez sztywnego podziału ról na osobę wspierającą i wspieraną, przy założeniu, że każda ze stron ma cenne doświadczenia życiowe, którymi może się podzielić z drugą stroną (stąd nazwa „doradztwo wzajemne”). Po polsku bywa nazywane także „doradztwem rówieśniczym”.

Podmiot wspierający kwalifikację do BO – instytucja organizująca zespół ds. BO, wpisana na odpowiednią listę. Może prowadzić doradztwo.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Powinna być to instytucja funkcjonująca jak najbliżej społeczności lokalnej (np. OPS lub NGO)).

Zespół ds. BO – zespół, którego zadaniem jest przygotowanie – w konsultacji z osobą starającą się o BO – planu wsparcia. W skład zespołu wchodzi:

- dwie osoby reprezentujące podmiot wspierający kwalifikację do BO (o wykształceniu w kierunku praca socjalna lub pokrewnym albo odpowiednim doświadczeniu we wspieraniu osób z niepełnosprawnościami zgodnie z założeniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych) lub jedna osoba z podmiotu wspierającego kwalifikację do BO i mobilny doradca włączenia społecznego, jeśli z tej usługi korzysta potencjalny użytkownik BO,
- pracownik PCPR (o wykształceniu w kierunku praca socjalna lub pokrewnym),
- osoba wnioskująca o BO,
- rekomendowany jest także udział osoby niepełnosprawnej o możliwie zbliżonej do osoby aplikującej o BO niepełnosprawności – docelowo do wprowadzenia jako reguła obowiązująca.

W przypadku dzieci, osób ubezwłasnowolnionych (do chwili zniesienia w polskim prawodawstwie instytucji ubezwłasnowolnienia) lub osób z trudnościami poznawczymi w procesie biorą udział także rodzic, członek rodziny lub osoba niespokrewniona wspierająca osobę z niepełnosprawnością w codziennym życiu i dysponująca faktyczną wiedzą o jej potrzebach.

Osoba wnioskująca o BO, która uważa, że potrzebuje wsparcia merytorycznego w toku spotkania konsultacyjnego / spotkań konsultacyjnych może włączyć do zespołu, z głosem doradczym, osobę niepełnosprawną prowadzącą *peer counselling* lub reprezentanta podmiotu świadczącego wsparcie w zakresie obsługi zarządzania BO.

Wszystkie osoby – z wyjątkiem osoby starającej się o BO – muszą posiadać przeszkolenie i widnieć w centralnej bazie ekspertów.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Podmiot użytkownika BO – do grupy takich podmiotów należy zaliczyć potencjalnie: organizacje pozarządowe, centra usług społecznych, samorządy gminne oraz podmioty komercyjne. Podstawowym zadaniem tego typu podmiotów jest obsługa środków, które zostały przyznane użytkownikowi BO. Użytkownik BO zleca podmiotowi wspierającemu obsługę techniczną BO, pozostając w dalszym ciągu osobą zarządzającą BO (również przy pomocy wspieranego podejmowania decyzji). Obsługa techniczna może obejmować w szczególności:

- obsługę płatności (konta bankowego),
- sporządzanie i przesyłanie raportu BO do brokera BO,
- wyszukiwanie i kontraktowanie usług/zakupów,
- doradztwo w zakresie BO.

Kryteria minimalne – pozwalają na podjęcie decyzji o uruchomieniu procedury ustalenia uprawnienia do BO. Ich weryfikacja odbywa się na podstawie ankiety kwalifikacyjnej oraz załączonych do niej dokumentów. Za kryterium minimalne uważa się wskazanie i uzasadnienie przez osobę ubiegającą się o BO przynajmniej jednego zakresu wsparcia wymagającego korzystania przez nią z usługi zewnętrznej lub zakupu odpowiedniego towaru, a brak tego wsparcia powodowałby jej ograniczenie w funkcjonowaniu społecznym na równi z innymi osobami.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Załączniki

Załącznik 1. Wniosek o przyznanie budżetu osobistego i Ankieta kwalifikacyjna

Ankieta kwalifikująca do przyznania budżetu osobistego

Wniosek

o przyznanie budżetu osobistego.

Do wniosku załączam ankietę kwalifikującą wraz z określeniem form wsparcia

:

.....

Nazwisko:.....

Adres zamieszkania:.....

Preferowana forma kontaktu (zaznacz X): telefon e-mail

Prosimy o zaznaczenie, kto wypełnia (składa) ankietę: np. samodzielnie, przez pełnomocnika, przez asystenta prawnego:.....

Ankieta

Ankietę powinna wypełnić każda osoba, która ubiega się o budżet osobisty.

Ankieta ma na celu określenie, czy ma Pan(i) możliwość uzyskania budżetu osobistego, który wesprze Pana/Pani niezależne życie.

Niezależne życie to takie, w którym osoba z niepełnosprawnością ma kontrolę nad swoim życiem i ma możliwość podejmowania wszelkich decyzji, które tego życia dotyczą.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku (opartego o niniejszą ankietę oraz dodatkową dokumentację) zespół ds. budżetu osobistego zaproponuje Panu/Pani wsparcie w ramach budżetu osobistego.

W ankiecie nie ma dobrych i złych odpowiedzi. Najważniejsze jest faktyczne opisanie swojej sytuacji i potrzeb wynikających z niepełnosprawności.

Proszę zaznaczyć tylko jedną właściwą odpowiedź. Jeśli zaś przy treści pytania jest odpowiedni dopisek, proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które opisują Pani/Pana sytuację.

1.1.1. Dane podstawowe

1. W czym imieniu wypełnia Pani/Pan tę ankietę?

- Swoim własnym.
- Dziecka, którego jestem rodzicem lub opiekunem prawnym.
- Osoby dorosłej o ograniczonej zdolności do czynności prawnych.
- Osoby dorosłej, której zdolność do czynności prawnych nie jest formalnie ograniczona, ale ze względu na ograniczenia poznawcze nie jest w stanie sama wypełnić tej ankiety.

2. Dane osoby, która będzie korzystać z budżetu osobistego:

Imię:

Nazwisko:

Adres zamieszkania:

PESEL:

Telefon:

e-mail:

Preferowana forma kontaktu (zaznacz X): telefon e-mail

Inne uwagi związane z kontaktem:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

.....

.....

3. Dane kontaktowe osoby, która wypełnia ankietę (wpisujemy, jeśli inne niż osoby, która będzie korzystać z budżetu osobistego):

Prosimy o wpisanie Pani/Pana danych kontaktowych.

Imię:

Nazwisko:.....

Adres zamieszkania:.....

Telefon:

e-mail:.....

Preferowana forma kontaktu (zaznacz X): telefon e-mail

1.1.2. Ankieta osobowa

Prosimy o odpowiedź na pytania (**dotyczą osoby, która będzie korzystać z budżetu osobistego**):

1. Czy sprawność Pani/Pana jest obniżona przez czas dłuższy niż 6 miesięcy?

Tak Nie

2. Jaka Pani/Pana sprawność jest obniżona przez czas dłuższy niż 6 miesięcy?

Pytamy tutaj o Pani/Pana własną ocenę sytuacji (nie musi ona być taka sama jak w dokumentach urzędowych, na przykład w orzeczeniu o niepełnosprawności). Prosimy o odpowiedź na pytania szczegółowe do wszystkich niepełnosprawności, które Pani/Pana dotyczą.

a) Fizyczna (ruchowa lub manualna)

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Tak Nie

Jeśli „tak”, to:

Czy jest Pani/Pan w stanie poruszać się po mieszkaniu/domu, w którym mieszka?

- Tak, samodzielnie
- Tak, używając odpowiedniego sprzętu (np. kule, balkonik, wózek)
- Tak, z pomocą innej osoby, także jeśli używam odpowiedniego sprzętu
- Nie

Czy jest Pani/Pan w stanie poruszać się poza mieszkaniem/domem (np. po chodniku, przejściu dla pieszych)?

- Tak, samodzielnie
- Tak, używając odpowiedniego sprzętu (np. kule, balkonik, wózek)
- Tak, z pomocą innej osoby, także jeśli używam odpowiedniego sprzętu
- Nie

Czy jest Pani/Pan w stanie samodzielnie wziąć prysznic lub kąpiel?

- Tak
- Tak, z niewielką pomocą innej osoby
- Tak, ze znaczną pomocą innej osoby
- Nie

Prosimy o dodatkowy opis / uwagi związane z Pani/Pana niepełnosprawnością fizyczną:

.....
.....

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

.....

.....

b) Intelktualna

Tak Nie

Jeśli „tak”, to:

Czy jest Pani/Pan w stanie zaplanować podstawowe zakupy w sklepie na 1 dzień (np. chleb, mleko, warzywa, ser)?

- Tak
- Tak, ale z niewielką pomocą innej osoby
- Tak, ale tylko z pomocą innej osoby
- Nie

Czy jest Pani/Pan w stanie zrobić w sklepie podstawowe zakupy na 1 dzień (np. chleb, mleko, warzywa, ser)?

- Tak
- Tak, z pomocą innej osoby
- Tak, ale tylko z pomocą innej osoby
- Nie

Czy jest Pani/Pan w stanie załatwić sprawę urzędową niedotyczącą finansów (np. złożyć wniosek o wymianę dowodu osobistego)?

- Tak
- Tak, z pomocą innej osoby
- Tak, ale tylko z pomocą innej osoby
- Nie

Czy jest Pani/Pan w stanie zdecydować o tym, co Pani/Pan będzie robiła/robił danego dnia?

- Tak

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Tak, z pomocą innej osoby
- Tak, ale tylko z pomocą innej osoby
- Nie

Prosimy o dodatkowy opis / uwagi związane z niepełnosprawnością intelektualną:

.....
.....
.....
.....

c) Psychospołeczna (w tym spektrum autyzmu)

- Tak Nie

Jeśli „tak”, to:

Jak Pani/Pan ocenia obecnie swoje samopoczucie psychiczne?

- Świetne lub bardzo dobre
- Dobre
- Takie sobie
- Złe
- Bardzo złe

Jak często odczuwa Pani/Pan zmiany samopoczucia psychicznego?

- Codziennie
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy do roku

Jak często z powodu zmiany samopoczucia psychicznego musi Pani/Pan korzystać ze wsparcia innych osób w wykonywaniu codziennych czynności?

- Codziennie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Kilka razy do roku

Prosimy o dodatkowy opis / uwagi związane z niepełnosprawnością psychospołeczną:

.....
.....
.....
.....

d) Sensoryczna (wzroku, słuchu lub mowy)

- Tak Nie

Jeśli „tak”, to:

Jak dobrze widzi Pani/Pan (przy wspomaganii urządzeń, których na co dzień Pani/Pan używa, np. okularów):

- Świetnie lub bardzo dobrze
- Dobrze
- Tak sobie
- Źle
- Bardzo źle

Na jakie bariery natrafia Pani/Pan z tego tytułu:

.....
.....
.....
.....

Jak dobrze Pani/Pan słyszy (przy wspomaganii urządzeń, których na co dzień Pani/Pan używa, np. aparatu słuchowego)?

- Świetnie lub bardzo dobrze

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Dobrze
- Tak sobie
- Źle
- Bardzo źle

Na jakie bariery natrafia Pani/Pan z tego tytułu:

.....

.....

.....

.....

Jeśli Pani/Pan mówi, to czy osoby obce mają trudności ze zrozumieniem Pani/Pana mowy?

- Nie, nigdy
- Tak, niezbyt często
- Tak, często
- Tak, bardzo często
- Tak, zawsze lub prawie zawsze

Na jakie bariery natrafia Pan(i) z tego tytułu:

.....

.....

.....

.....

Prosimy o dodatkowy opis / uwagi związane z problemami sensorycznymi:

.....

.....

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. **Czy z powodu ograniczenia sprawności ograniczone jest Pani/Pana uczestnictwo w życiu społecznym na równi z innymi obywatelami?**

Tak Nie

Jeśli „tak”, to czy odczuwa Pani/Pan trudności w następującym zakresie (proszę zaznaczyć odpowiednią opcję przy każdym z poniższych zakresów):

	TAK	NIE
Dbania o własne potrzeby fizjologiczne, zdrowie i wygląd		
Rozumienia informacji kierowanych do Pani/Pana		
Przekazywania informacji do otoczenia		
Podejmowania decyzji w ważnych sprawach dotyczących Pani/Pana		
Prowadzenia gospodarstwa domowego		
Pracy zawodowej lub nauki		
Zaangażowania w życie lokalnej społeczności		
Prowadzenia życia osobistego i rodzinnego w sposób, w jaki chcę, żeby ono wyglądało		
Spędzania czasu wolnego od obowiązków w sposób, w jaki chcę, żeby ono wyglądało		

4. **Jaka jest Pani/Pana sytuacja mieszkaniowa?**

Mam własne mieszkanie i mieszkam samodzielnie.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Wynajmuję mieszkanie i mieszkam samodzielnie.
- Mieszkam z rodziną (rodzice, dziadkowie, rodzeństwo).
- Inna sytuacja
(jaka?).....
.....
.....
.....

5. Czy istnieje ryzyko, że w ciągu najbliższego roku może Pani/Pan trafić do domu pomocy społecznej?

- Tak Nie

6. Jaka jest Pani/Pana sytuacja zawodowa?

- Mam stałą pracę.
- Pracuję, ale nie mam stałej umowy.
- Nie pracuję i nie szukam pracy.
- Nie pracuję i szukam pracy.
- Inna sytuacja
(jaka?).....
.....
.....
.....

7. Jaka jest Pani/Pana sytuacja rodzinna?

- Nie mogę liczyć na wsparcie rodziny
- Czasami mogę liczyć na wsparcie rodziny
- Mogę liczyć na stałe wsparcie rodziny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Inna sytuacja
(jaka?).....
.....
.....
.....

8. Z jakiego wsparcia Pani/Pan korzysta na co dzień? Prosimy o zaznaczenie wszystkich prawdziwych odpowiedzi.

- Nie korzystam z żadnego wsparcia
- Warsztaty terapii zajęciowej
- Środowiskowy dom samopomocy
- Usługi opiekuńcze
- Wsparcie asystenta osoby niepełnosprawnej
- Wsparcie psychologiczne
- Wsparcie w poszukiwaniu lub utrzymaniu pracy
- Inne wsparcie (jakie?).....

Jeśli Pan(i) chce, prosimy o opisanie swojej sytuacji / uzupełnienie odpowiedzi.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

9. Prosimy o opisanie, na jaki rodzaj barier/trudności natrafia Pan(i) w codziennym funkcjonowaniu?

Prosimy o uwzględnienie takich informacji, jak różnego typu bariery na które Pani/Pan natrafia i ich konsekwencje dla Pani/Pana funkcjonowania.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Czy chce Pan(i) podać dodatkowe ważne informacje na temat swoich ograniczeń sprawności? Jeśli tak, proszę wpisać je poniżej:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wsparcie w ramach budżetu osobistego

Na co chciałaby Pani / chciałby Pan przeznaczyć środki z budżetu osobistego?

1. Elementy budżetu osobistego (oparte o przyznane środki pieniężne):

a. Asystencja osobista:

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Tak* Nie

*jeśli wybrano „tak” prosimy o wypełnienie załącznika nr []

2. Elementy powiązane z budżetem osobistym (oparte o przyznane środki pieniężne lub uprawnienie do liczby godzin określonego wsparcia):

[numery załączników należy wprowadzić, gdy w ramach BO zostaną uruchomione inne niż asystencja osobista instrumenty wsparcia]

a. Element 1:

Tak* Nie

*jeśli wybrano „tak” prosimy o wypełnienie załącznika nr []

b. Element 2:

Tak* Nie

*jeśli wybrano „tak” prosimy o wypełnienie załącznika nr []

c. Element 3:

Tak* Nie

*jeśli wybrano „tak” prosimy o wypełnienie załącznika nr []

1.1.3. Preferowany sposób zarządzania budżetem osobistym.

Prosimy o zaznaczenie właściwej odpowiedzi.

Budżetem osobistym może Pan(i) zarządzać osobiście lub przy wsparciu innych podmiotów. Osobiste zarządzanie budżetem oznacza, że przyznane pieniądze wpływają na Pani/Pana konto, musi Pan(i) samodzielnie szukać wsparcia, na które zostało przyznane dofinansowanie i składać sprawozdania z tego, na co zostały wydane pieniądze. Może Pani/Pan uzyskać wsparcie w zarządzaniu budżetem – wyznaczona osoba pomoże

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Pani/Panu znaleźć wsparcie, na które zostało przyznane dofinansowanie oraz rozliczyć się z wydanych pieniędzy.

Prosimy o zaznaczenie opcji, która lepiej oddaje Pani/Pana sytuację:

- Czuję się na siłach, żeby samodzielnie zarządzać swoim budżetem osobistym.
- Potrzebuję wsparcia w zarządzaniu budżetem osobistym.

1.1.4. Informacje dodatkowe

Czy jest Pani/Pan obywatelką/obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej?

- Tak Nie

Jeżeli na poprzednie pytanie odpowiedziała Pani/odpowiedział Pan „nie”, to czy posiada Pani/Pan prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej?

- Tak Nie

Proszę podać język, w którym chce Pani/Pan, aby była przeprowadzana procedura dotycząca przyznania Pani/Panu budżetu osobistego i przekazywane były informacje dotyczące budżetu osobistego i ww. procedury:

- Polski
- Polski język migowy
- Angielski
- Niemiecki
- Ukraiński
- Białoruski

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Rosyjski
- Kaszubski
- Inny, proszę wpisać jaki

Czy do codziennego komunikowania się z otoczeniem korzysta Pani/Pan z którejś z alternatywnych lub wspomagających metod komunikacji?

- Tak Nie

Jeśli „tak”, proszę wpisać poniżej nazwę metody komunikowania się, z której Pani/Pan korzysta:

.....

1.1.5. Informacja o załącznikach

Czy do wypełnionej ankiety dołącza Pani/Pan dokumenty potwierdzające ograniczenia swojej sprawności (nie jest to obowiązkowe, ale może ułatwić podjęcie decyzji w sprawie przyznania Pani/Panu budżetu osobistego)?

- Tak Nie

Jeśli „tak”, proszę zaznaczyć poniżej każdy rodzaj dokumentu, który Pani/Pan dołącza.

	TAK	NIE
Aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub o niepełnosprawności	☐	☐
Dokument wydany przez lekarza rodzinnego	☐	☐
Dokument wydany przez lekarza specjalistę	☐	☐
Dokument wydany przez pedagoga lub pedagoga specjalnego	☐	☐
Dokument wydany przez psychologa	☐	☐

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Dokument wydany przez logopedę, rehabilitanta lub innego terapeutę	☐	☐
Inne dokumenty (jeśli „tak”, proszę wpisać jakie)	☐	☐
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Ankiety należy wysłać... [po rozpoczęciu funkcjonowania budżetu osobistego w tym miejscu należy zamieścić opis procedury wysyłania], a następnie czekać na kontakt Zespołu ds. budżetu osobistego.

Załącznik 2. Formularz rozliczenia

Dane personalne:

Imię i nazwisko:

PESEL:

Proszę zaznaczyć prawidłowe odpowiedzi / prawidłową odpowiedź:

- Rozliczenie dotyczy płatności bezpośredniej (wpłaty środków pieniężnych następowaly bezpośrednio na konto bankowe użytkownika BO): Tak Nie
- Formularz rozliczenia wypełniany jest samodzielnie przez użytkownika BO: Tak Nie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- c. Rozliczenie dotyczy płatności pośredniej (wpłaty środków pieniężnych następowaly na konto podmiotu obsługującego zarządzanie BO): Tak Nie

Formularz rozliczenia wypełniany jest przez:

(proszę podać imię i nazwisko, adres, dane kontaktowe, stanowisko/funkcję osoby wypełniającej rozliczenie)

Rozliczenie ze względu na wpływy budżetu osobistego:

Miesiąc	Kwota budżetu osobistego	
	z budżetu państwa	z innych źródeł

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Rozliczenie ze względu na rodzaj poniesionych kosztów:

Rozliczenie za miesiąc:			Rodzaj dokumentu i jego numer potwierdzający zakup/usługę
Lp.	Rodzaj kosztów	Koszt zadania (zgodnie z umowami, rachunkami, fakturami)	

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		koszt całkowity	pokryto z BO	pokryto z innych środków	

Każdy miesiąc musi być rozliczany na osobnych kartach rozliczeń.

W okresie pierwszych 3 miesięcy zaleca się rozgraniczenie poniesionych wydatków w okresie miesięcznym. Po upływie okresu przejściowego (pierwszych 3 miesięcy) istnieje możliwość rozliczania wydatków w dłuższych odstępach czasu, na przykład rocznie, co może wpłynąć na przenoszenie kwot budżetu osobistego pomiędzy miesiącami rozliczeniowymi w perspektywie rocznej. W szczególnych przypadkach dopuszcza się przenoszenie kwot z budżetu osobistego pomiędzy miesiącami rozliczeniowymi również w okresie przejściowym – za zgodą jednostki rozliczającej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Proszę o wpisanie uwag mogących mieć znaczenie przy ocenie realizacji budżetu osobistego (jeśli konieczne).

Oświadczam, że:

- 1) wszystkie podane w niniejszym rozliczeniu informacje są zgodne z aktualnym stanem prawnym i faktycznym,
- 2) wszystkie kwoty wymienione w zestawieniu faktur (rachunków) zostały faktycznie poniesione.

DATA I PODPIS OSOBY SKŁADAJĄCEJ ROZLICZENIE

.....

DATA I PODPIS UŻYTKOWNIKA BUDŻETU OSOBISTEGO

.....